

Aareng

SISU:

Fr. Poksov — Eesti rahvaha-
riduse- ja koolioludest
Rootsi ajal.

A. Särev — Mõtteid meie väi-
kelavade repertuaarist I.

Neeme Ruus — Õpiringe kü-
lastamas.

K. Laane — Märkmeid loen-
gumatkalt.

Primi Tiivus — Kilde näite-
kunstilisist harrastusist
maalavadel.

Paul Rummo — Kõnekoor.

Vabaharidustöö kroonika.
Eesti Märkusliidu teateid.

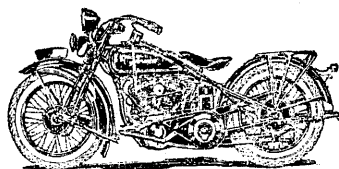
3

II AASTAKÄIK

1 9 3 4

EESTI HARIDUSLIIDU AJAKIRI

MOOTORRATAID

SUURES VALIKUS
SOOVITAB

J. FREYBACH

V. KARJA 8

TALLINN

Vabaõhu näidend jaanipäevaks

„JÜRIMATSI JAANIK“

V. Sarapiku vabaõhu vallatus 1 vaat.

Mai kuu lõpul ilmuvad E. Haridusliidu võistlusnäidendid vabaõhu etendusteks.

E. Haridusliidu teatritarvete ladu.

Tallinn, S. Roosikrantsi 12. Telef. 452-02.

KINNITUSSELTS „TALU“

toimetab kõige soodsamalt

tule-, elu-, murdvarguse,
õnnetusjuhuste-, looma ja
rahe

kindlustusi.

„Talu“ esindajad on igas vallas ja linnas.

Peakontor Tallinnas,
Estonia pst. 27,
telef. 459-07 ja 459-09

PEAAGENTUURID: Tartus — Promenädi 6
Viljandis — Kivi tän. 5
Rakveres — Laada 15
Jõhvis — Narva 5
Paides — Pikk 23
Tapal — Kesk 3

Eesti rahvahariduse- ja koolioludest Rootsi ajal. *)

Fr. Puksov.

1

Algoole kõrgema ja alamastmelisi leidus Eesti alal juba XIII—XIV sajandist peale. Need olid toom- ja kloostrikoolid, linna-, ladina- ehk triviaalkoolid ning kirjandus- ehk nurgakoolid. Esimestes oli õppekeeleks ladina keel, viimastes aga saksa keel. Neis koolides said õpetust peamiselt saksa soost linnakodanikkude lapsed, kuna eesti koole linnadesse tekib alles XVI sajandi lõpul, Tallinnas ja Tartus. Needki teotsesid väga lühikest aega ja nendes õpetajaiks olid eesti koguduse jutlustajad. Siin õpetati esmajoones koraale ehk kirikulaulu, katekismust, kuid võimalik, et ka lugemist. Kõige tähtsamaks aineks oli siiski laulmine ja õpilased pidid eeskuju andma kogudusele koraalilaulmises, sest nagu tähendasid tolle aja vaimulikud, ei erinenud koguduselaul palju ulmusest. Haruldasel juhul omandas mõni eestlane haridust ka ladinakoolides, eriti aga jesuiitide poolt vastu-reformatsiooni ajal Tartu asutatud kolleegiumi ettevalmistamise koolis. See oligi kõik, mida pakuti linnas asuvatele eestlastele hariduse alal.

Kui linnades eesti soost kodanikkude vaimse kultuuri tase enne XVII saj. nende kasvatusabinõudega kuigi kõrgele ei võinud tõusta, oli eestlaste talupoegade hulgas hariduslik olukord veelgi nõrgem. Raske oligi leida nende hulgas isikuid, kes oleks osanud Meie-Isa palvet, veel vähemal määral tunti muidugi katekismuse peatükke. Peapõhjuseks sellele on kirikuõpetajate eesti keele oskamatus, kes ei saanud üsegi sellest aru, mis nad lugesid ette kirikus.

Kuid siiski ei puudunud ka sel ajal üritusi levitada rahva hulgas ristiusu algteadmisi ja katekismuse oskust, nagu jesuiitide poolt, kuid plaanikindlalt asus rahvahariduse levitamisele, eesti rahva kasvatamisele protestantismi vaimus alles Rootsi valitsus XVII sajandil.

Rootsi valitsuse esimese poole hariduskavva ei kuulunud veel Eesti rahvakoolide asutamine, vaid peahuvi koondus koguduse liikmete kasvatamisele; et nad oleksid varustatud ristiusu teadmistega ja oskaksid vähemalt Meie-Isa palvet, katekismuse viit peatükki ning koraale. Lugemise-oskusest ei olnud veel juttugi, ja kui see hiljem võeti üle õppekavva, ei antud sellele iseseisvat tähtsust, vaid sellele vaadati kui pühakirja arusaamise ja päheõppimise abinõule.

Sellekohaselt olid ka õpetuse jagajaiks pastoriid, kelle ülesandeks saigi esmajärjes n. n. katekismusejutlus s. o. katekismuse ettelugemine kirikus aeglaselt ja arusaadavalt rahvale osade kaupa igal pühapäeval, ja ette loetu katsumine järgmisel pühapäeval. Kuid sellega ei saavutatud siiski tunduvaid tagajärgi, sest kirikuskäijaid, samuti kui armulaual olejaid, oli vähe. Katekismusejutluse kõrval moodustas tähtsama tolleaegse haridusvahendi koduõpetus. Need talupojad, kes olid omandanud teadmisi katekismusest, kirikus või muul teel, olid kohustatud külades ja ta-

*) Käesolev kirjutus oli määratud ilmumisele eelmises, s. o. vaimse kultuuri nädala aegses „Arenu” numbris, kuid pidi sellest jääma välja ruuminappuse pärast. Toim.

ludes õpetama mitteoskajaid. Pastor pidi korraldama kohalikke visitatsioonide katsumisi, et revideerida õpetamist ja selgusele jõuda teadmiste omandamise kohta. Siia alla ei kuulunud mitte ainult laste õpetamine, vaid sel teel jagati vaimuvalgust, muidugi ainult kiriklikku, ka vanematele inimestele. Kohalikkude visitatsioonide nõudmistega esineb juba XVI saj. lõppaastais Tallinna piiskopi Agriola visitatsiooni kord, kuid pastoreil oli vähe mahti nende teostamiseks ja eesti talupoegade haridusjärg jäi endisele tasemele.

Süsteemiliselt asuvad nimetatud kava teostama alles XVII saj. 50. aastaist alates Liivimaal kindralkuberner Skytte, kes kutsus ellu kirikukonsistooriumi, ja Eestimaal piiskop Ihering. Ilmuvad Liivimaal visitatsiooni ja Eestimaal katehisatsiooni s. o. katekismuse õpetamise ja katsumise määrused, mis üksikasjaliselt määravad kindlaks pastorate ülesanded rahvahariduse arendamisel. Nende kõrval aga on eriti nimetamisväärne nõue, mida meil siin üldse esmakordselt toonitatakse, nimelt kirjaoskajate köstri teostamise seadmise vajaduse rõhutamine. Sest ajast peale püsib see küsimus päevakorral läbi terve Rootsi ajastu. Ja seda täiesti põhjendatuna, kuna tegelikult ei suutnud kohalik pastor rahvahariduse alal üksi midagi ära teha, sest kihelkonnad olid Eestis laialtaluslikud ning sel põhjusel pidi kirikus kui ka visitatsiooni ajal teda rahva õpetamise alal abistama kõster, kuid selline, kes ise ka kirja tunneb. Endised köstrid täitsid tegelikult kirikuteenija-kellalööja kohuseid.

Selle köstri-kellalööja kõrvale seavad Liivimaa määrused eestlaste jaoks ametisse talupojast „eespaluja“, kes ka küll kirjaoskamatana, kuid tunneb vähemalt niivõrd katekismust ja koraale, et võib kirikus peast ette lugeda ja ette laulda. Sakslaste jaoks pidi ametisse seata suuremates kogudustes köstrid-koolmeistrid, kes ka lugemist õpetavad. Siin esineb esmakordselt koolmeistri nimetus ja ka lugemise-õskuse vajaduse rõhutamine mitteeestlastele, sest ei oleks olnud kerge leida kohaseid eesti keelt valdajaid isikuid. Sellele vaatamata oli Eestimaal Iheringi püüete tagajärjel siiski juba ametis 2—3 kirjaoskajat köstrit eestlaste jaoks, kuigi nad ei õpeta veel lugemist. Nõnda ei jäänud

Iheringi üritused täiesti tagajärjetuks. Kui tema tegevuse algaastais ühes Läänemaa kihelkonnas tunti ainult mõningaid katekismuse peatükke, oskavad 15 aasta pärast seal samas paljud koguduse liikmed kõik viis peatükki ja koguni ühes Lutheri seletustega. Ka tekkis Iheringi eestvõttel Eestimaal arvatavasti 2—3 kooli, kindlasti aga Noa-Rootsi, kus elasid rootslased 1650. a. See oli üldse esimene maa-rahvakool Eestis. Saaremaal olid Taani valitsuse ajal ametis eespalujad, kes õpetasid rahvale palveid ja katekismust.

Üksikuid erandeid arvestamata, olid saavutatud tagajärjed siiski minimaalsed ja katekismuse oskus puudus talupoegade hulgas. Rahvas ise vaatas õppusele kui mingile uuele kohustusele ning pastori katsumise kordadel joosti sageli metsa peitu. Mõisnikud olid kirikuvõimude ürituste vastu ükskõiksed ja ei toetanud neid aineliselt ning ei vabastanud rahvast töölt kirikuminemiseks. Kuigi mõni hoolikam pastor tahtis ise lastele õpetust anda ja kooli pidada, ei saadetud sinna lapsi.

Eesti rahvakoolide tekkimise loos on mainimiseväärne endise Tartu ülikooli professori, selleaegse Liivimaa superintendendi Johan Gezeliuse kirikukorra kava 1665. a., millele eeskujuks oli Rootsi kirikukorra kava 1650. a. piiskop Laureliuselt. Laurelius ei maini küll midagi köstri kohustustest koolmeistrina, kuid ta näeb ette kihelkonnakoolide asutamise. Selles küsimuses jäi Laurelius Rootsis hüüdjaks hääleks kõrves, kuni Ghezelius selle uuesti võtab üles. Esmakordselt rõhutatakse siin rahva- ehk lastekoolide asutamise vajadust Eesti igasse kihelkonda. Kuid seda kava ei viidud ellu. Veel hiljemgi oli Gezelius ainsaks Rootsi haridustegelaseks XVII saj., kes astus välja kindla süstemaatilise koolikavaga omas 1685. a. trükitud teoses õpetamise meetod (Methodus informandi).

Selles süsteemis on ette nähtud kaht liiki haridusasutusi: kihelkonna- ja külakool. Kihelkonnakoolis oleks õpetajaks kõster või kihelkonna kirjutaja, kuna kirikust kaugel asuvas külades teotseksid külakoolid, kus koolmeistriks mõni poiss, kes lugemise selgeks õppinud kihelkonnakoolis. See töötaks kihelkonna koolmeistri järelevalve all. Ka seda kava ei pandud kuskil ametlikult maksma, isegi

mitte Soomes, mille jaoks ta oli ette nähtud, ei ka Rootsis, muidugi ka mitte Eestis. Kuid tegelikult võeti see siiski tarvitusele Soomes kui ka Rootsis, ja ka Eestis ei puudu juhu- seid, kus kirjaoskajad poisid õpetasid lapsi ning jõukamad talupojad töid endale „kool- meistri“ koguni linnast kooliõpilaste hulgast.

Tegelik hariduslik olukord oli Liivimaal siiski palju kurvem kui Gezeliusel kavas ja tema kui ka ta järeltulija palved rüütel- konnale kirjaoskajate kõstrite asjus ei leidnud poolehoidu abinõude puudumisel nende ülal- pidamiseks. Rüütelkond nõustus küll endiste kõstrimaade kordaseadmistega, kuid väga pal- judes kohtades need puudusid.

Alles peale selle, kui Liivimaa kindralsu- perintendiks nimetati Fischer, kes koos kind- ralkuberneriga asus teostama kuninga Karl XI üldist Baltimaade valitsemiskorra refor- meerimist, tekivad ka Eestis esimesed rahva- koolid — kõstrikskoolid. Selle elluviimiseks va- jati esmajoones haridusasutusi, kus omandasid ettevalmistuse kohased kõster-koolmeistrid. Teiseks tuli neile eluülalpidamise hankimiseks anda maad, kolmandaks pidid kerkima üles koolimajad. Nende nõuete teostamisele asu- tigi.

Kuigi 1608. aastal olid peaaegu juba kõik- jal ametis kõstrid, kõlbas neist koolmeis- reiks igatahes ainult vähem pool. Rahvuselt olid nad peamiselt sakslased, kuid oli ka soomlasi, rootslasi ning eestlasi; viimased mõ- ne erandiga ei osanud lugeda ega kirjutada. Koole leidus veel harva. Siin tuli hädas appi Forselius. Kuna Liivimaa Läti osas juba va- rem olid teotsenud „koolmeistrite seminarid“, kutsus ta ellu sellise 1684. a. ka Eestisse, Tartu läheduses piiskopi mõisa. Siin said õpetust nelja aasta jooksul 160 hariduse- jüngrit-eestlast, kuigi nad tulid välja sealt noorte poistena ja ilma pedagoogiliste koge- musteta. Pedagoogilist eelharidust „seminar“ ei annud, mida tol ajal ei vajatudki veel, ja seda võrrelda nüüdisaegsete pedagoogiliste asutuste ettevalmistustega on küll raske. Kuid seegi oli suur edusamm, et oli loodud eesti kool palju laiemat õppekavaga harilikust rah-

va koolist, seal õpetati usuõpetust, kiriku- laulu, lugemist, kirjutamist ja rehkendamist. Rahvakoolis puudus aga rehkendus, suuremalt osalt ka kirjutusõpetus. Siiski ei küündinud see Forseliuse seminar meie suuremates lin- nades asuvate kõrgemate algkoolide — tri- vialkoolide lähedale, võrdues väikeste lin- nade „lastekoolidele“, kus oli ainult üks õpe- taja. Seminariski lasus terve õpetamise vaev ainult entusiastil Forseliuse õlgadel ja abiks võisid tal siin olla ainult oma paremad õpi- lased.

Forseliuse nimega on ka seotud metoodilise uuenduse läbiviimine Eestis lugemisõpetamise alal. Selle on ta nähtavasti üle võtnud varem mainitud Johan Gezeliuselt, tolaaegselt Turu piiskopilt. See ei olnud veel häälimismeetod, vaid baseerus tähtede selgeks õpetamisel kordamise abil.

Seminari asutamise kõrval oli Eesti rahva- kooli arendamise seisukohalt mitte vähem täht- saks ülesandeks koolimaade muretsemine ja koolimajade ehitamine. Siin tuli appi Karl XI maareform mõisade võõrandamise kujul, mille järele suurem osa mõisu tagasi langes riigi omanduseks. Neis kroonumõisades oligi kõige pealt läbi viidud korraldused rahvakoo- lide alal, kuid 1687. a. teeb ka rüütelkond Liivimaal sunduslikuks aadlimõisadele, küll kuninga käsu alusel, rahvakoolide eest hoo- litsemise. Igasse kihelkonda pidi ametisse seatama selline kõster, kes kõlbas ka kool- meistriks. Talle ülalpidamist hankima on ko- hustatud kirikueestseisja, kes täidab ka koo- liinspektori kohuseid. Selle tagajärjel on ju- ba 1688. a. Liivimaal tihe koolivõrk 58 koo- liga, kuna mõnes Tartu lähedal asuvas ki- helkonnas leidub koguni 3 kooli. Ka Ingeris kannab rahvahariduse eest hoolt sajandi 80. aastais superintendent J. Gezelius noorem, paigutades ametisse ligi paarkümmend uut kõstrit. Ainult Eestimaa on sel alal teistest palju taga, kuigi siin sai sunduslikuks 1689. a. ühe kõstrikskooli asutamine igasse kihel- konda. Et rahvakoolide võrk Eestimaal siiski aeglasemalt arenes kui mujal, oli osaliselt tingitud ka võõrandatud mõisade vähemast arvust. (Järgneb.)

Mõtteid meie väikelavade repertuaarist.

A. Särev.

I.

Meie väikelavade ehk asjaarmastajate teatrite repertuaari kohta sõna võttes ma tahaksin kohe tähendada, et meil on siin tegemist sama raske küsimusega, nagu oli neil, kes on katsunud võtta sõna meie kutseliste teatrite repertuaarist. Nii nagu kutseliste teatrite repertuaarist võib kõneleda küll väga mitmes suunas ja mitmest vaatekohast, nii võib ka väikelavade mängukavadiest ajada juttu selles või teises sihis, kuid mingeid erilisi ja väga olulisi tõdesid siin nii kergesti avastada ei saa ja seepärast midagi väga kindlat ka määrata ei tohi. Ja seda sellel lihtsal põhjusel, et meil ei ole siiski olemas mingeid väga kandvaid tugipunkte ja aluseid, millede põhjal võiksime öelda, kas teatud näidend sellel või teisel väikelaval suudab publikule meeldida või mitte. Meie võime ühe lavateose lugeda läbi, võime sellele siis määrata kirjanduskunstiliselt kõrge, keskmise või madala kaalu, võime ka arvestada selle näidendi lavalisi väärtusi, aga kuidas see tükki leiab vastuvõtmist publikult, seda näeme alles siis, kui etendus on antud. Ja kui üks lavateos sai hea menu osaliseks kusaigil Viru või Viljandimaal, siis meie ei või olla sugugi veel julged, et sama näidend tingimata lööb läbi ka Petseri- või Pärnemaal. Publiku maitse erinevus võib siin meie tuua ka kõige ootamatuid üllatusi, rääkimata sellest, et ühe või teise näiteseltskonna nõrkuse või tugevuse tõttu üks ja sama lavateos võib kukkuda läbi või saada lõõktükiks isegi ühes kihelkonnas ja vallas.

Meie kutselise rändteatri tegelased, kes annavad maal ringreisuetendusi, ei imesta vist sugugi, kui kuski A valla seltsimajas nende draamaetenduse puhul publik kõige traagilisema koha peal laginal naerab. Nad teavad, et mõnikümme kilomeetrit siit edasi B valla seltsimajas publik homme just sama traagilise koha peal nutab, ja et C valla seltsimajas ülehomm õhtul publik sellest traagilisest kohast ei hakka naerma ega nut-

ma, vaid jääb täiesti külmaks. Ja kui teatud kahemõtteline sõna või pikantsus ühe alevi publikule tundub päris roppusena, siis teises alevis sama väljendus lööb kõigil näod sõrama ja kolmandas kohas ei pane etendusele tulnud alevisaksad seda ütlust tähelegi. See mis ühes alevis oli ropp, teises kōditavalt pikantne, oli kolmandas lihtsalt „mage-nali”, mis ei väärinud mingit reageerimist.

Publiku maitse erinevusest saame ka veel küllalt kujuka pildi, kui tuletame meele, et meie populaarsema näitekirjaniku Hugo Raudsepa „Vedelveorst” läinud-aasta teatritrihooajal nii „Estonias” kui ka mitmes teises teatris vaatlejate arvu ja kassasissetulekute poolest seisib väärikalt esikohal. Aga Pärnu „Endla” teatris sama näidend pidi ometi jääma kolmandale kohale ja esikohale tuli koguni Bornhöhe jutustuse järele lavale seatud „Vürst Gabriel ehk Piirita kloostri viimased päevad”! Kui nüüd teame, et „Endla” teatris mängisid nii „Vedelveorsti” kui ka „Vürst Gabrieli” ühed ja needsamad näitlejad, ja arvatavasti ka ühe ja sama näitejuhi juhatusel, siis on meil vaevalt põhjust oletada, et „Gabriel” Pärnus „Vedelveorstit” mööda kihutas parema mängu või lavastuse tõttu. Võime nentida vaid tõsiasi: Pärnu publiku maitse ja poolehoid kuulus läinud-aasta teatritrihooajal mitte meie nimekama näitekirjaniku tähelepanuväärsemale komöödiale „Vedelveorstile”, vaid „Vürst Gabrielile”, mille kirjanduslikud ja kunstilised väärtused lavateosena siiski väevalt räägitavad.

Neist näiteist on meil nüüd vist küllalt kenakene pilt, kui võrd erinev võib olla publiku maitse. Ja kui nüüd teame, et iga näiteseltskond, kes korraldab teatud teatritrihtu või etenduse, tahab — ja peabki meeldida tahtma — kõigepealt oma publikule, siis on meile vist ka küllalt selge, kui võrd väikelavade repertuaari küsimus jääb eelkõige kohaliku publiku maitsest tingituks. Meie, kõrvaltvaatajad, võime küll kõneleda väikelavade repertuaari üldsuunast, võime avaldada mõt-

teid, millises sihis meie väikelavade töö peaks arenema, võime voorusi ja pahesid otsida, miks teatud näidendite liik väikelavade repertuaari sobib ja teine mitte, võime püüda ka selgusele jõuda, mida ajavaim nõuab väikelavadelt, aga tungida pisiasjadeni ja siis olla veel väga kategoorilised, seda meie ei tohi. Lähem ja otsustav sõna väikelavade repertuaari küsimuses peab jääma kohalikule väikelava juhile ja tegelastele, kes oma publikut tunnevad ja siis ka teadma peavad, kust alata ja kuidas areneda edasi. Neile jääb siin suur õigus, aga ka vastutus!

*

Repertuaari tähtsust teatrielus on hinnatud väga mitmet viisi. Commedia dell'arte, itallaste keskaegne komöödiateater, instseenieris oma näidendid vabalt ja sai läbi hoopis ilma kirjaniku kaastegevusest. Ei hoolinud kuigi palju autori poolt antud sõnalisest materialist ka vana Kreeka ja Shakespeare'i teater. Jaapani teater ei ole kunagi ennast lasknud kõita kirjandusest ja oleme ju kuulnud, kui kõrgelt hinnatakse tema saavutusi tänapäeva Euroopa teatritega võrreldes. Tähendab: kirjaniku teos ei olegi teatril nii väga tähtis. Ja veel enam: teater saab läbi ka kirjanikuta, nagu ta puht iseiseisva kunstina ei vaja dekoratsiooni, muusikat ega ka sõnalist elementi (pantomii).

Aga repertuaarile on vaadatud ka kui just kõige tähtsamale tegurile teatris. See oli siis, kui teatrit taheti näha koolina, kust publik pidi autori idee ja mõtte kaudu saama vaimlist õppust. Nii on Lessing, Schiller, Shaw, Strindberg ja teisedki rõhutanud teatri kui masside kooli tähtsust. Laval valitses siis autor oma teosega ja näitejuht näitlejaga pidi olema tema teenistuses. Mitte kuidas mängitakse, vaid mis mängitakse — see oli siis tähtis.

Sellele egaajärgule järgnes teine. Autor oma teosega hakkas nihkuma tahaplaanile ja esile kerkis jälle näitleja ja tema mäng. „Tõudagu mänguelement lavale” — sai teatri novaatorite loosungiks. Pole tähtis, mis mängitakse, vaid on tähtis, kuidas mängitakse. Teater ei ole kool, teater on teater!

Meie teame, kui palju on viimases vaatlamisviisis teatrist tõtt. Aga ometi oleme pannud ka tähele, et just viimasel ajal meil

on jälle hakatud rääkima erilise rõhuga repertuaarist. Teatri-juhid näevad jälle erilist vaeva repertuaari hankimisega, näitejuhid ja lavastajad igatsevad „lööktükke”, teatri arvustuskriitid 90% oma tähelepanust pööravad mängitavale teosele. Tähendab: repertuaari küsimus on meie tänapäeva teatril saanud jälle tähtsaks. Tuli see nüüd sellest, et meie eesti teater sai oma äsjasest kriisist enam-vähem üle just algupärase näitekirjanduse mängukavva tuleku tõttu (tähendab: repertuaari abil!), või tuli see sellest, et meie teater oma mängu ja lavastusega on siiski veel liiaks nõrk publikut köitma ilma tugeva repertuaarita. Aga võib olla, mõjus selleks ka kaasa, et meie teater oma „vere ja vaimu” värskenduseks on hakanud püüdma ühendust ühiskondliku eluga, et on haaratud lavalgi tõsidus pakitsevate päevaküsimuste järele ja teater katsub neid jõudumööda lahendada. Ja et ei olnud teatril selleks veel küllalt oma ilmet ja vaimu, siis pidi jälle aitama autori idee.

Muidugi ei ole teatri eduks ühest või teisest heast näidendist veel küllalt, ei anna kirjaniku ideedega kaubitsemine teatril ka kuigi kauaks vajalikku elumahla, aga senikaua, kui teater teatrina meil ennast pole suutnud uuesti leida, või kui ta just autori kaudu ja viimase abil ennast kavatseb leida ja kui publik teatrisse tuleb (kas enda või teatri tõttu!) vaatama mitte teatrit, vaid teost, siis ei pääse teatrijuhid repertuaariga tõsiselt arvestamast.

*

Kui repertuaari küsimus on kutselisele teatril jälle saanud tähtsaks, siis seda tähtsam ta on väikelavadele. Ma tahaksin isegi öelda, et repertuaari küsimus on väikelavadele tähtsaim küsimus ja võib olla veelgi enam: on kaudselt väikelava eluküsimus. Kutselise teatri inimesena ma pooldan täiel määral vaadet, et ainult repertuaar ei suuda veel ühtegi teatrit päästa, et teater on teater, aga mitte vaid autori teose illustreerija, et näitleja peab mängima, aga mitte ainult piibujuttu puhuma. Väikelavade suhtes mul on aga siiski hoopis vastupidine vaade. Ja selle viimase ma olen omandanud just kokupuutumisist meie väikelavade tegevusega.

Kui kõneleme väikelavade tegelastest, siis peame pidama meeles, et need inimesed on lavategevuses peaaegu eranditult asjaarmastajad. Asjaarmastaja-näitleja ja asjaarmastajanaitejuht — need on, kes tegutsevad meie väikelavadel. Sõnaga „asjaarmastaja” ma ei taha muidugi märkida midagi nõrgemat või vähemavõimelisemat. Asjaarmastaja-näitleja ja asjaarmastajanaitejuht võivad minu meelest töötada ehk hoopis ideaalsemaki olukorras kui kutselise teatri tegelased. Ei ole ka imestada, kui asjaarmastajate teatritruppides meie leiame andeid, mis tugevamad nii mõnestki meie kutselise teatri lavategelase annist. Aga kui arvesse võtame siiski neid suuri ja igakülgseid võimalusi, mis kutselises teatris ühe näidendi lavaletulekut saadavad, siis vaevalt väikelavad ja asjaarmastajast koosnevad näitetrupid sellega võistelda saavad. Ja peame ju ka veel pidama meeles, et väikelavade näitetrupid ei ole kaugeltki kõik ühteviisi tugevad. Siin leidub õigegi palju nõrgemaid ja isegi nõrku näiteseltskondi. Aga mida nõrgem näiteseltskond, seda tähtsam on repertuaar. Head näitlejad suudavad ka keskpärase näidendiga pakkuda midagi head, aga nõrgemad tegelased peavad olema juba tüki valikuga vägagi ettevaatlikud. Teos peab aitama nende nõrka mängu varjata. Ei suuda mäng publikut siduda, siis peab vähemalt näidend olema publikule huvitav. Ja on ju tükke, mis ka päris nõrga ja viletsa ettekande juures vaatlejaile võivad pakkuda huvi. Võtame näiteks kas või H. Raudsepa „Mikumärdi”, selle kõikide „mikumärdide” esiisa. Kui palju seda teost omal ajal väike-

lavadel mängiti! Vaevalt leidub eestis kihelkonda, kus „Mikumärdit” poleks mängitud, vähe neid valdugi, kus „Mikumärdiga” poleks lõigatud loobereid. Kas siis sellepärast löi „Mikumärdi” nii hiilgavalt igalpool läbi, et ta alati ja igas paigas leidis eest tubli näiteseltskonna ja hea näitejuhi? Ei. „Mikumärdit” etendasid ka väga nõrgad näitetrupid, aga ikka oli edu, Miks siis? Aga lihtsalt sellepärast, et „Mikumärdi” omaaja lapsena mängis ise enda eest. „Mikumärdi” tegevus, ta laused ja sõnad olid siis nii värsked ja huvitavad, et kui tegelane, olgu ta siis nii nõrk kui tahtes, kuidagi sai need „jõmmkärakad” ja „junnjuuretised” ära öelda, siis oli publikule naeru ja nalja mis hirmus. Publik naeris H. Raudsepa vaimukat kõnet, ega pannud tähelegi, et tegelane, kes neid sõnu rääkis, oli näitlejana rohkem kui nõrk.

Aga ei ole igakord tarviski niisuurt vaimukust ja selliseid mõttetavusi, nagu Raudsepal, et väikelavadel läbi lüüa. Võib kaubelda ka hoopis vähemväärtusliku kaubaga, kui aga autor oskab poetada teosesse neid elemente, mis publikule parajasti meeldib. Näiteks M. Aitsami „Maa kuld” ja A. Taari „Emake maamuld”. Kui suure menu osaliseks need said meie väikelavade mängukavades! Meie ei saa neile teostele omistada kuigi suuri väärtusi, aga näe, neis leidis tublid annused seda „magusat isamaad” ja „romantilist maamulla lõhna” ja teosed läksid. Läksid niisuguse menuga, et jätsid varju hoopis väärtuslikumad ja tublimad teosed.

Vaadake siis, mis tähendab väikelavadele repertuaar.

Õpiringe külastamas.

Rändlektori tähelepanekuid ja mõttemõlgutusi.

Neeme Ruus.

Pime vöö linnade ümber.

Sageli on seltside tegevus kõige loium ja huvi enesearendamise vastu kõige väiksem linnade lähemas ümbruses. Siin ollakse kõige püsimatum ja lähematum. Hõlpus on pääseda linna, kus meelitab kino, tantsupidu, või mõni muu lõbustus. Neid enese teadmiste ri-

kastamise võimalusi, mida linn pakub, saab küll vähe kasutada, sest ei saada igakord tarvilikul ajal linna minna, ja selle tõttu mõnikord lühemat aega linnas olles saadakse vaid vähe õppida siit-sealt, kiiresti, pinnapealselt, ja valimatult.

Linna lähedus aga ei võimalda ka oma

kodukohas arendada aktiivset seltskondlikku tegevust ega kavakindlat enesearendamist: jälle on linn see, kes õhtuti vabal ajal sind eemale meelitab. Ja nii on meil praegu kõigi linnade ümber kuni 10 km laiune vöö, kus seltskondlik töö kõige loium ja huvi enesearendamise vastu kõige väiksem.

Seda tähelepanuväärsem on aga see töö, mida nii mõnedki vastutustundelikud vabaharidustöö tegelased teevad nende pimedate vööde kaotamiseks. Ses suhtes on erilise heameelega märgitud siinkohal Harku Haridusseltsi ja Soldina Maatulundusklubi tegevus. Mõlemate seltside juures töötavad õpiringid, esimeses pr. Hammeri ja teises hr. Vääti juhatusel.

Tallinna lähemas ümbruses, Harku vallas, oli veel mõni aasta tagasi harva pidusid, kus kord oli korralik. Pussitamisi joobnute vahel, korralikkumisi pidudel — neid võidi registreerida igal nädalal, ning ei puudunud isegi sagedased naiste vägistamised Harku ja Hiiumaa vahelisel metsateel.

Nüüd ei võida enam registreerida vägistamisjuhuseid, üliharva esineb kakelusi, ja neidki mitte enam pidudel. Avalikkudel ettekannetel on kord eeskujulik.

Suurel määral tuleb kõike seda muutust panna küll Harku Haridusseltsi arvele, kes kolm aastat tagasi algas energilist tegevust. Peale sarnase üldilme muutuse märkame Harku intensiivset seltskondlikku tegevust, korralikku õpiringitööd ja elavat osavõttu kõigist Haridusseltsi korraldusist.

Soldina Maatulundusklubi asub Narva külje all. Siin on hr. Vääti loonud klubi ja selle õpiringi peamiselt algkooli lõpetajaist, kellega siis liitub ka muid enesearendamishuvilisi. Noormehed ja neiud on pandud õpiringis ise töötama, nende huvi mitmesuguste õpinguliste küsimuste vastu aina kasvab ja pimedat vööd Narva läänepoolses ümbruses pole enam olemas.

Võru lähedal töötab eeskujulikult Kasaritsa Haridusseltsi noorte osakond, mille tegevusest vaata „Arenge” nr. 2 k. a. „Lõuna-Eesti õpiringides”.

Seltsimajad — töö takistajaks!

Seltsimajad — töötakistajaks?! Kas paradoks? Kuuleme ju sageli kaebusi neis seltsi-

des, kus puudub oma ulualune, selle üle, et oma kodu puudumine raskendab tööd. Seal igatsetakse saada oma hoonet, kaalulatakse, arutletakse, kombiinitakse rahahankimise ning laenusaamise võimalusi. Pannakse käima kõik rattad selleks, et saada oma seltsimaja. Ja kuis siis saab seltsimaja olemasolu takistada tööd!

Kohti, kus olukord selline, pole küll palju, kuid neid on siiski. Kus seltsimajad on püstitatud juba aastat paarkümmend tagasi või varem, on lugu korras. Kus aga maja on ehitatud äsja, mõne aasta eest, ollakse temaga püsti hädas: ei jõuta ega jõuta võlga tasuda! Ja siis korraldatakse vaid pidusid ja tantsuõhtuid! Igal laupäeva- ja pühapäevaõhtul, ning tantsuõhtu veel nädala sees samuti. Seltsi juhtkonna ja liikmete energia kulub terveni ära nende pidude ja tantsuõhtude korraldamiseks, mille sissetulekuga tasutakse maja võla protsente. Ning muuks tegevuseks ei jäägi aega järele!

On's noored ideede-lagedad ja külmad vaimsete küsimuste suhtes?

Ülitihsti kuulud kibedaid etteheiteid noortele, just tänapäeva noortele: nad olevat ideede-lagedad ja nad olevat täiesti külmad, apaatsed vaimsete küsimuste vastu. Enesearendamisest ei tahtvat nad midagi teada, nad ei tahtvat püüda kõrgemale oma hallist igapäevasusest, nad leppivat nurisemata kõige sellega, mis neile koolis poolvägisi on pähe tuubitud. Mitte ükski seda, vaid nad unustavat needki vähesed algkoolis omandatud teadmised. Lugemisoskust, seda veel ei unustatavat nii hõlpsasti, sest kirjandus on meil ju saadav, ning pealeselle loetakse meil ju rohkesti ajakirjandust. Millise väärtusega see kirjavaras on, mida meie noorsugu loeb, pole praegusel juhul oluline, kuna ju igasugune lugemine võimaldab lugemisoskuse meelestpidamist.

On aga siiski neidki kodusid, kus, rääkimata raamatute ostmist, ka raamatukogudest kirjandust ei tooda ega loeta ajalehtigi. Noh, öeldakse, niisuguses kodus või talus leidub ometi mõni vana kalendergi, mida noorur vast aegajalt sirvib, ja kui ta ka seda ei tee, siis ta ometi jalutab väljas ja näeb nii mõnigi kord kuulutusi, milliste lugemine on ju ka

tagatiseks, et noorur lugemisoskust unustada ei saa.

Aga, öeldakse, kirjutamisoskusega, sellega olevat juba lugu palju halvem. Õigekeelsusreeglid, grammatika — kõik see ununevat pea pärast algkoolist lahkumist. Eriti märgatavat seda kaitsevæteenistusse ilmuvate noorsõdurite juures: kirjutamisoskus olevat väga puudulik, rääkimata teadmistest ja oskustest teisist aineis, nagu — matemaatikas, saksa keeles, maateaduses, jne.

Ei tarvitse vaielda vastu neile etteheitele. Tõepoolest — peagi unustatakse väga palju kõigest koolis õpitust, kui pole tarvet ega võimalust koolis õpitu kasutamiseks.

Nooruril pole tarvis tuletada meele ei ajaloolisi aastaarve, maadeteaduslikke nimesid, saksa keelt, ega grammatika reegleid. Tal pole tarvidust kirjutamisoskuse kasutamiseks enne, kui ta peagu täisealiseks saab ja kodukohast eemaldub. Siis on tarve informida koduseid oma praegusest käekäigust ja siis muretsetakse kirjutamisvahendeid. Ja mis siis imestada, kui nende aastate kestel ollakse unustanud, kas on mingisse sõnna vaja kirjutada „tt“ või „d“!

Edasi kõneldakse sageli sellest, et tänapäeva noorsool puuduvat paremad püüded, tahe enesearendamiseks ja enda oskust täiendamiseks. Noorsugu kasutavat omi vabu tunde vaid sportimiseks, tantsimiseks, kaardimänguks, simmaneil ja pidudel käimiseks, kinouste taga tolgendamiseks, hulkumiseks, ehalkäimiseks ja halvemal juhul joomingute korraldamiseks ning — kakeluseks.

Nii mõõduvat tänapäeva noorsoo vaba aeg — sisutult, sihitult, ilma kindla soovita — teotseda ka millegi paremaga, ennast arendavaga.

Samuti, nagu vastab tõele väide, et noored unustavad väga palju koolis õpitust, ei saa vaielda ka vastu väitele, et noorsugu pühendab eriti rohkesti vaba aega tantsule, spordile ja muile lõbustusile. Aga kui väidetakse, et noorsugu ei tahagi oma vaba aega paremini kasutada, ei tahagi ennast arendada ega edasi püüda, siis siin eksitakse ja ei tunta tänapäeva noorsugu. Noorsugu tunneb tarvet eneseavaldamiseks, iseseisvaks teotsemiseks, samuti nagu ka enesearendamiseks. Huvi eriti tehnika j. m. reaalteaduslikkude

küsimuste vastu on tänapäeva meesnoorsoos suurem kui kunagi varem: raadio, õhuasjandus, tehnika, elekter — need kõik on alad, millistega tahetakse tutvuda. Kuid tavaliselt puuduvad noorsool võimalused oma huvide rahuldamiseks. Kes- ja kutsekoolidesse pääseb ju vaid väike osa algkoolide lõpetajaist, suurema osa teadmised jäävad peatumata sinna, kuhu nad jäid algkooli lõpetamise puhul, või veel enam — ununevad hoopis. Kuigi noored ise tunnevad tarvet endaarendamiseks, pole neil selleks võimalusi olnud. On ju küll kirjandus — raamatud ja ajakirjandus, kuid igatüks meist teab, et igasugune iseõppimise rada on vägagi okkiline rada. Ainult väheseil jätkub nii püsivat ja kaljukindlat tahtet, et ennast arendada üksinda kodus, iseseisvalt kirjanduse varal, ilma kaasaitajateta ja seltsimeesteta. Selline õppimine ja enesearendamine on liiga väsitav, tüütav, igav ning ühekülgne. Tõsi — leidub väga palju noori, kes kasutavadki iseõppimise võimalusi enesearendamiseks. Ja neist võrsub tavaliselt meie noorsoo ja hiljem meie seltskonnategelaste ilmekam osa.

Et noorsugu ei tunne huvi ainult tantsu, spordi, simmanite, pidude, ehalkäimise ja muu sellesarnase vastu, vaid on ka tõsiselt huvitatud enesearendamisest, seda näitab kujukalt see elav poolehoid meie arenevale õpiringilisele liikumisele.

Õpinges on võimalus noortel jätkata otsekohe pärast algkoolist lahkumist oma teadmiste täiendamist. Siin leitakse niihästi mõnusaid võimalusi vaba aja veetmiseks kui ka võimalusi enesearendamiseks sellisel kujul, nagu igaüks seda ise soovib.

Küllastades õpiringe Virumaal, oli allakirjutatul meeldiv võimalus veenduda, et noorsugu ei jäta kasutamata neid häid vahendeid, mida neile soovitatakse enesearendamiseks. Õpingide eeskujulik tegevus Kuremäel ja Kõnnus (mõlemad töötavad Illuka Haridusseltsi juures! Olgu see selts eeskujuks teisilegi maa haridusseltsidele!) Uhel, Soldinos, Konjus, Mäetaguses, Pagaris, Varjal, Maidlas ja Vohjas on selle parimaks tõenduseks. Kahtlemata leidub selliseid häid õpinge veel mujalgi.

Konju õpiringi, mis töötab Konju Perenaiste Seltsi juures, juhatab pr. Linda

Seestrand ja Pagari õpiringi hra J. Vaher. Mõlemas õpiringis tehakse õpiringilist ettevalmistustööd, s. o. on olemas üldküsimuslik õpiring, kus siiski töökoosolekuid peetakse korrapäraselt igal nädalal ja ka referendid on vahelduvad.

Kõnnu ja Uhe on mõlemad väikesed külad, kuid mõlemas leidub tragidaid ja edasipüüdlikke noori. Võib olla ei tehtud Kõnnu õpiringis hästi, kui siin kohe alati tööd küllaltki raskepärase eriaine, talumajapidamise korraldamise, õppimisega. Vahest oleks parem olnud töötada varem üldküsimusliku õpiringina. Kuid ringi agara juhi hra Selliovi kaasabil saadakse üle kõigist raskust.

Nii nagu Kõnnus, nii ka Uhel on õpiringide juhtideks kohalikud noored (Uhel — prl. Armada Martin) ja koos käiakse talu majas, sest läheduses puuduvad seltsi — ning koolimajad. Uhe õpiringis on töö korraldatud juba väga süstemaatilisel. Tööülesanded on ära jaotatud ringi liikmete vahel juba pikema aja peale ette. Töökava asub seinal ja igaühel on võimalik järele vaadata, millal on tema kohus refereerida, oponeerida või muid ülesandeid täita. Praegu õpitakse seal majandusteadust.

Varja õpiringis (õpingute juht hra Rausi, õpiringi juht hra Nurk), on kõneoskuse õpiringi tööraamatud juba läbi töötatud ja praegu on käimas õpingute praktiline osa — kõnede ettekandmine. Töö Varja õpiringis on omandanud kindla ilme, ringil on juba omad traditsioonid ja kogemused õpingulises töös.

Kõigis mainitud õpinges on noored omandanud kindla iseteadvuse, julguse avalikult esineda ja neist on saanud agard ning teadlikud kaasaaitajad seltskondlikus töös. Töötulemustega on rahul õpinglased ise, need seltsid, kelle juures õpingid töötavad, kui ka E. Haridusliit kui õpingide töö korraldaja. **Praktika ja teooria käsikäes.**

Kuremäe õpiring — teenäitajaks!

Suure osa haridusliikude organisatsioonide tegevuses võtab pidude korraldamine enda alla lõviosa. Pidude ettevalmistamisega nähakse pöörast vaeva, korraldustöödega samuti. Aga lõpptulemuseks on tihti — vaid mõnekroonine puhaskasu peokassas, või ko-

guni puudujääk, sest lõbustumaks, autorihoonorarid, näitemänguraamatute üür ja muud korraldamiskulud on ära riisunud kogu tegelaskonna vaeva!

Kõik meie hariduslikud organisatsioonid peavad oma peamiseks sihiks ja eesmärgiks rahvahariduse tõstmist, oma ümbruskonna rahva silmaringi laiendamist ja vaimse kultuuri tõstmist. Aga kui palju siis suudetakse seda teha pidude kaudu? Palju jääb meile kestva t meelde pidudest? Kui palju täieneb meie mõistus ja täienevad meie teadmised seeläbi, kui külastame rohkesti pidusid?

Tavaliselt peolt kojutulnult meelde tuletades peomuljeid, mäletame küll väga hästi, kes peol kellegagi tantsis, kes seal peol viibisid ja kes seal puudusid, kuid muud mäletame kaunis vähe.

Tõsi — peod on meile ju hädavajalikud siiski. Ärgu saadagu minust nii aru, nagu ma eitaksin maa-pidude vajadust. Seda mitte sügigi. Meie tunnete pakuvad peod mõnesugust rahuldust. Laul, muusika, näidendid, tants — kõik see töötab tuju, pakub naudingu, loob meile ülevamaid hetki ja viib meid kõrgemale argipäeva hallist meeolust. Pidude korraldamisest ei pääse mööda ükski maaselts. Kuid — peale pidude on tarvis pakkuda mõnda ka meie mõistusele, sest ega tunded üksinda ei vaja rahuldamist!

Kuremäe õpiring, kus juhatajaks on prl. Alide Torpan, näitab meile väga head eeskuju, kuidas tuleb ära kasutada pidude korraldamist, eriti näidendite õppimist, ka tegelaskonna teadmiste rikastamiseks. Siin töötab lavakunsti õpiring. Samal ajal õpitakse näidendit — Kitzbergi „Libahunti“. Õpiringi töökoosolekul on üks referaat õpiringi kavas näidatud ainel, kuna teine käsitab „Libahunti“. Nii kõneles minu külaskäigu ajal esimene referent dekoratsioonide tähtsusest lavastuses, kuna teine iseloomustas Tiinat. Hiljem, järgmisel korral, peetakse „Libahundi“ järjekorraline harjutus.

Nii omandavad tegelased teadmisi lavakunstist, aga tutvuvad põhjalikult ka õpitava näidendi tegelaste ning autoriga.

Muide-Kuremäe õpiringis oli võimalus kuulda väga häid oponeerimisi: oponendid mitte ükski ei arvustanud, vaid ka täiendasid refe-

raate ning esitasid omi eriseisukohti ja eriarvamusi.

Meeleolutõstmine laulu abil.

Laul hakkab järjest suuremat poolehoidu leidma meie õpiringes. Oli võimalus kuulda head ühislaulu Konju, Pagri ja Varja õpiringes. Kahjuks pole veel kõik lauldavad laulud muutunud üldtuntuiks ja seetõttu ei

saa sageli kõik ringi liikmed laulda kaasa. Õpiringi juhid võiksid mõnest töökoosolekust kulutada 15—30 minutit ühislaulude õppimiseks. Õpitagu neid vaid ühehäälselt laulma. Ja muretsetagu ringi liikmetele laulikud („Ühislauluvara” — hind 25 senti. 126 lhk., kus leidub 159 üldtuntud laulu, on selleks väga kohane. Saadaval E. Karskusliidult, pk. 404, Tartus.)

Märkmeid loengumatkalt.

Karl Laane.

Lahutamatuiks kaaslasiks — valguspildiaparaadi-kast, kohver vabaharidustöö-alase kirjandusega, tenaturaadipudelitega „rahvavalgustamiseks” sõna otsesemas mõttes. Nii käib rändlektori — rahvaharidustöö „misjonäri” ning tulesüütaja tee vabaharidustöö põldudele ja jäätmaadele; ikka rahvamajast teise, koolimajast koolimajja... Kord veetes pikki tunde kägiseval külamehe vankril, kord laial ree-lobudikul, omnibusel, raudteel... vihmas, lumes, päikesepaistelgi. Igapäev ulaluseks uus kodu, kaaslasiks uued inimesed, kõnealuseks kuid enamasti ikka samad hädad ja hüved vaimse kultuuri kohalikest viljelejailt. Igal õhtul naeluta koolitoo- või rahvamaja tantsusaali seinale valge ekraanlina, süüta piirituselamp ja... alga oma vaimu-„peenraha” ja-gamist.

Kuid igapäev toob siiski uutki, värskaid muljeid seltskonnatöö olukorrist ja mitmes kohalikest püüdmusist, uusi muljeid inimesist, neist, kes kannavad seda tööd. Näed nagu kiireltmööduvat maastikku, nagu kinofilmi, elu- ja kultuurtöö-palet selle erivarjundeis, erinevais avaldusis. Saab mõistetavaks nii meie seltskonnatöö tegelik olemus mitmeti laiemas ulatuses kui varem, selle püüdmuste teostumised kui ka ebalemised.

* * *

Rong liigub Läänemaa poole...

Vagunis sigineb jutt vastasistuva hallihabemese, piipupopsiva vanamehega. Ridala taat pärib — kuhu noorhärä sõidab, kas ehk ka ei ole jumalasõna kuulutaja ja kas ehk ei tule neilegi jutlustama? Seletan, et küllap käin ka jutustamas rahvale, kuid hoopis muust

— haridustööst, seltskonnatöö korraldamisest.

„Mis asi see oo?”

Püüan seletada taadile, et seda vabaharidustööd tehakse seltsides, korraldatakse koosolekuid, mängitakse näidendeid, loetakse raamatuid...

„Ei see põle jumala meelepärast, poeg, see on kurjast! Pööra ümber, enne kui pole hilja! Tule parem jutlustama jumalasõna ja valmistama teed taevasse — endale ja teistele!.. Leiba saad siis kua, teenid ästi. Meie nurgas tullasse siis iki kuulama. — Aga ää tule jumala pärast meie külla seltsi tööst reakima! — see oo kurjast...”

Nii manitseb Ridala taat.

* * *

Õlगतustega majade keskelt tõuseb esile üks, mis on kõrgem ja nägusam teistest: sindlikatusega ja kahe valge korstnaga — Jõgisoo Liivi koolimaja. Kuueklassiline algkool: kaks koridorina pikka klassituba, üks — saadud endisest magadistoast. Täis kihisevat-kahisevat elu ja sagimist. Vaatavad kohmetult võõra ilmumist lühemad, valgepäised; pikemad noogutavad viisakalt oma „tere”. — Hulk uuditsevaid silmi peatub aparaadikastil ja kohvril.

Kolm õpetajat; kaks elab samas koolimajas, kolmas — eemal külas. Koolimaja ühes otsas karbina väike tuba, kus vaevalt ruumi kirjutuslauale, raamaturiulile, voodile, paarile toolile — s. o. koolijuhataja korter, kuid ühtlasi ka koolikantsleile, õpetajate- ja külalistetuba. Naisõpetaja korteriks ärklituba katuse all:

pikk, nagu õõs, ühes otsas aknasilm, teises — pimedus.

* * *

Õhtul kogub klassiruum puupüsti rahvast täis: noori, vanu — tulnud kuulama võõra juttu, vaatama valguspilte... Mõnigi vana-taata või -eit võib-olla esimest korda. Ja näe, peale jumalasõnakuulutamise toob kokku muugi sõna, paneb liikuma muugi mõte; mitte ainult hauataguse õndsuse poole, vaid ka tööle siinpoolhauase hüvanguks!

Külanoorist on moodustunud õpiring. Käiakse koos nädalas kord, või üle kahe nädala. Õpitakse kirjandust, keeli, kosmograafiatki... Kuid arutatakse kohaliku ümbruse kultuur-küsimusigi. Paljusid veab koosolekuile siiski see, mis järgneb õpi-osalale — tants. Õpetajaist igal täita oma osa — õpetada oma aine. Veel ilmneb osavõtjais passiivsustki, veel ei ole kõigiti välja kujunenud töö; kuid edaspidi loodetakse saavutada enam... Tööd kannab lootus edaspidisesse, paremasse...

* * *

Klähvides tervitab koer, kui astun üle län-guvajunud aia taluõue. Tulin uuditsemä s u i t s u t a r e — pikka majalobudikku, mitmeti kümnu vajunud õlgkatusega, korstnata... Sama katuse all eluruum, rehetuba, rehala, panipaik... Otsin sissepääsu tuppa: madal uks seestpoolt haagis — muidu ei püsiks kinni ja vinge talvetuul puhuks sisse. Viimaks ilmub uksele noormees. Kuulnud, et soovin tutvuda suitsutarega, tunneb pisut piinlikkust, kuid palub siiski lahkesti tuppa.

Löõb vastu vinge suitsuhais, paneb lăkasta. Elatakse siin madalas rehetuas; peakõrgusel jämedad, suitsunud parred, millel kuivavad tarbepuud, haokood. Paest põrandal siblivad kanad, nurgas heintel lamavad lambatallid, löõb nurru hall-triibuline kass korraldamatul, ilma linadeta, pulstunud tekkidega voodil. Suure osa toast võtab enda alla lai, kerisega ahi, nagu kirik. Avaral lõukal ripub puust konksu otsas lai pada: siin keedetakse toidust — inimesile, loomadelegi... Keriskivide vahelt imbuvad toalakke sinakad suit-

sujooned. Laual suured hunnikud kartulikoori, kauss kartulikõrvalisega. — On lõpetatud vast lõunastamine. Ahjul liigutab end keegi, kõhatab ja pea tekivad ahjuküljele kõlkuma mehejalad halles villaseis sokes. Seab põlema piipu ja algatab juttu vasttulnud võõraga. — Räägime ilmadest, päevakohaseist majandusraskusist...

„Ega meie siin tood kriisi nii väga ei tunne, see rohkem rikkamate maakohtade asi; meie oleme iki arjunud vaeselt-vaevaselt läbi ajama. — Vaene oo meie maa: kivine, madala pinnaga. Nõuab rohkesti vaeva, ennekui saad kätte peatoiduse. Kuid läbi tuleb iki kuidagi — nälga just ei jää. On meilgi kavatsatud ehitada uut elumaja, kuid ajad ja aastad on olnud iki kehvad, metsa ka vähe. Elame siis talvel suitsuses rehetoas; suvel aga — kambriis, kus nüüd hoitakse vilja. — Meil vana-del ei ole siingi halb, oleme sellega maast-madalast harjunud ega ole õppinud paremat tahtma. Noored aga, nemad käinud mujal ilmas ja näinud, kuidas elatasse seal; nemad nüüd ajavad ka peale, et ehitatagu uus, korstnaga maja... Eks siis noored...”

Nii umbes kõneleb peremees kerisega ahjult. Siinseil nooril on oma suur unistus — korstnaga elumaja. Seda niitab ka perepoeg ise, kes lõpuks ühineb jutuajamisega. — Veel tänapäevgi on unistusi, nagu aastakümneid tagasi. Ainult peerg on kadunud lõplikult talutarest. (Kuid maailmasõja päevil veel tarvitati ju sedagi.)

Lahkesti võtab osa keskustelust perenaineigi ja kui lahkun, siis laseb heita pilgu kambriisegi, kus elatakse suviti, kuid kus nüüd hoitakse vilja.

Seesuguseid suitsutaresid on veel rohkesti Läänemaa külades, seesuguseid, nagu neid tunti mujal veel teoorjuse päevil.

Kuid noored unelevad uuest, paremast; neile avab raamat uusi kujutlusi elust. Ühiselt arutatakse õpiringes seda, kuidas ka vaevallisel, paesel pinnal luua kaunim ja kultuursem kodu. Tekib uue, parema püüdumus ja teotahet — unelmaid korstnaga, puhtate tubadega majast nüüdse suitsutare asemele...

Kilde näitekunstilisist harrastusist maalavadel.

Primi Tiivus.

Kuigi me üldiselt eelistame demokraatlikku valitsemisviisi ühiskonnas, kunstis — isegi diletantlikes kunstiuiritusis — on üle kõige ainuvalitsuslik vaimsus. Ka küla näitetrupis loob esmajoones selle juht üldise töömiljöö. Kui võtta näiteks hilinemised proovidele, siis on see palju enam näitejuhi töömeetodeist, kui Karja-Mari lehmälüpsiajast ja Kopli-Mardi hilisest puuvoorist. Jumal tänatud, on veel lihtinimesiski (või kõige enam just neis?) kunstipieteti, kui vaid arendada seda õigel määral ja õiget soont mõõda. Ja kui on asjal vähegi menu, siis võib vallakirjutaja, konstaabli, postkontoriülema ja viiekümne aastase koolijuhataja (ma ei mõtle sellega neid, kes tihti ise on just nende ürituste hingeke) rakendada raskesse kunstiiikesse, ilma et keegi „lööks astla vastu takka üles“.

*

Kui „näitemängutegijad“ saavad teksti pähe, siis on kaugelt üle 50% võitu saavutatud. Siis on asjal juba libedust ja hoogu, „sõit on sees“, ilma et etteütleva igal sammul tarvitseks oma „piitsa plaksutada“. Komöödias see võit on eriti tähtis, ettekanne tervikuna tekstioskuse kindlal platvormil võib oma oludes enamasti päris teenitult „loorbereid löigata“. Sest kui nõudlikud te siis ikka olete — on nähtud teaterkooli lõpetajategi hulgas kõledalt vuristajaid ja puiseid nukke, pole ime, et külanäitleja mõnikord on monotoonne. Enamasti on need kõige „rohelistemad“ tege-lased ja edaspidi nad kas arenevad, või neid jäetakse teinekord mängust välja. Aga need, kellele jumal on annud enam kunstilist hingeõhku, osasse sisseelamisvõimet ja muidki sümpaatseid omadusi, need teksti valitsedes on õigustatud favoriidid. Tee siit edasi elukutselise meistri tasemenigi on sellisele tege-lasele avatud mitmesuguste võimalustega.

*

Peale tekstioskuse muid võiduprotsente tuleb siit-sealt kokku otsida. Ütleme, et tekst ja remargid vaja läbi töötada ja neisse sisse elada. Olge lahked, kandke oma hingehelinad südamest saali, kus istuvad su head sõbrad

ja trued naabrid, kes silmapilgukski ei taha unustada, et sa pole mitte mõni tähtis ministriherra või hurmav viiulikunstnik, vaid ainult Sepa-Juku! Külanäitleja moraalne õigus kujutada võõrast isikut seisab savisjalgadel seda enam, et ta „suurus“ viimse higipisarani vähemalt esimestes ridades on selge ja klaar asi. Paljud püüavad oma ilusa, kodust ja muust seltskonnast kaasa toodud stoilise rahu ja külmaverelisuse säilitada ka laval, aga oh õnnetust, — sellest ka ei tule asjaarmastajate näitemängule mingit head, eriti kui tegu on jantidega. Tahtes või tahtmata püütakse siis olla hoopis „narrim“ kui tegeliku elu normaalsed inimesed, aga vilumatule läheb palju viltu ja sajad kammitsad on alles jalus.

Õpetussõnad (ei tee viga, kui need on ehk tuntudki): 1. Oldagu parem kas või kõige marulisem sirkusetola, kui et loid ollakse! Pare-m ülevoolavaid kui tühje karikaid pakkuda!

2. Pole vaja mängida esimestele ridadele, vaid viimastele, sest need nii piinlikult ei näe su sepa-jukulikkust ja hoopis kergemini suudad luua neile illusiooni ministriharrast või mõnest muust toredast mehest, mida sa nüüd olude sunnil pead kujutama. Kui siis oled juba viimseid ridu väludes esimesed unustanud, vaata — nemadki elavad sulle kaasa, ollakse neilegi pakkunud kunstilist naudingut.

3. Ja kui sa selle kõik oled saavutanud, — ära kaota pead oma õnnes ja uhkuses; sädele siis rohkem sisemises kunstiekstaasis, sest ka lemmikhobusele pannakse seda pahaks, kui see toredal sõidul jääbki jalgu loo-pima üleaisa!

*

Juba piiblis olla kirjutatud, et alguses oli sõna. „Sõna“-usuline enamasti on ka meie asjaarmastajanäitleja. Et paus, et vaikus kõneleb oivalist juttu, see jääb tihti avastamata terra incognitaks. Külanäitleja riskerib harva toime tulla näitelaval üksnes poosi, miimika või žestiga, pigem ta eelistab neile elutumaidki fraase.

Mis aitaks asja parandada? Teadagi suurem usaldus kogu oma olemusse. Pantomii-improvisatsioonid peaksid seda kasvatama, — aga niisuguste võtetega harilikult vähe tehakse tegemist. Et millal siis „päris näitemänge” jõutakse õppida, kui hakatakse jandama niisuguste viguritega.

Agas kogenum näitejuht muidugi leiab üles „päris näitemänguski” pantomiimstseenid ja kõlavad pausid ning annab neile osaliselki eluõigust. Oleks ju kole kahju, kui näitlejal on aktsiooni kandjaks vaid nii pisku osa organismist, nagu on seda häälepaelad — seda enam, et hääli külanäitlejal on harva kõige arenenum osa sellest, millega ta võiks sugereerida vaatlejaskonda.

*

Silmapaistvaid andeid maalavadel leidub tihti. On ju meie kutselise näitlejaskonna (eriti vanema generatsiooni) enamus avastatud väikelavadel ja süstemaatilis-teoreetilise hariduse ta võetud kutsetaatrite truppidesse, kus kasvav vilumus paljudest on teinud meisterskunstnikud.

Kes juhib maanäitleja kogemuste kogumist?

Agaramatele näitetruppidele saab see õnn osaks, et Haridusliidu instruktor sõidab kohale ja annab neile paarinädalase kursuse. Selle töö tähisena esitatakse harilikult näidend, mis kindlasti läheb „üle laudade” paremini kui koduste näitejuhtide töö tulemused. Aga kui instruktor lahkub, mis siis saab edasi? Juhtub mõnigi kord, et nüüd on küll kõik „targad”, aga see tarkus taltub peast, sest puudub isik, kes õhutaks ja juhataks näitekunstiliste oskuste süvendamist.

Juht peaks olema ikka „peajao pikem” teistest. Mitte üksnes nimelise või muualalise autoriteediga, vaid just annet ja oskust hästi mängida, näitekunstilisi üritusi juhtida ja trupiliikmete arendamishoogu õhutada oleks enam vaja. Näiteks laulukultuuri meil küll nii kobades ei harrastata, kui oskmatult mõnes organisatsioonis näidendeid õpitakse ja publikule esitatakse.

Kaalumiseks meie provintsinäitekunsti keskororganisatsioonile: kas kohalikkude juhtide süvendatult arendamine ei anna suuremaid võidusprotsepte kui lühiajaliste kursuste korraldamine laiadele hulkadele?

KÕNEKOOR.

Paul Rummo.

Meie maapidude sisustus tavaliselt on šablooniline: näidend ja — „lõpuks tants”. Heal juhul kuuleme seal veel koorilaule ja sellega piirdub, ehk olgu siis sensatsioonina „karaktertantse”, „akrobaatlikke numbraid” või muud naerunärve kõditavat. Selline ühekülgus tüütab nii publikut kui tegelasi. Igaüks läheb. Et vältida seda pahet, pakkuda publikule vaheldusrikkamat ja kunstipärasemat eeskava ja arendada nii kuulajaid kui ettekandjaid mitmekülgsemalt, selleks vabaharidustegelased ja pidude korraldajad peaksid tõsiselt võtma käsile pidueeskavade rikastamise uute aladega. Võimalusi selleks on küllalt ja nende viljelemine sageli üsnagi kerge, vaja on ainult hea tahet kõrvalhüppe tegemiseks tüüdanud šabloonist.

Üks meil väga vähe harrastatud alad on kõnekoor, millega võiks kunstipäraselt sisustada pidustuste ettekandeid. Eelolevad read

tahavad olla selle vähetuntud ala üsna põgusaks valgustajaks.

Kõnekoor, koorikõne, massdeklamatsioon või kuidas me teda ka ei nimetaks, algas oma võidukäiku maailmasõja järelaastail peagu ühel ajal Saksas ja Nõukogude Venes. Hiljem on hakatud seda harrastama igal pool Lääne-Euroopas ja põhjamais — nii vabaltöö organisatsioonides kui ka koolides.

Kõnekoor iseenesest pole viimaste aastakümnete saavutus, ehkki viimase aja dünaamika ta elustas pikast unest. Vanas Kreekas näiteks peeti rahvuslikuks kohustuseks esineda Dionysose pidustusil koorina. Seni arvati, et need koorid esitasid oma programmi lauldes, kuid hilisemad uurimused näitavad, et tekst kanti ette kõneldes. Seega kõnekoori algmed ulatuvad antiikaega. Ka keskaegsete usuliste näidenditega ühenduses kasutati kõnekoori, milline näib olevat demokraatlik

kunst ja mis moes siis, kui tahetakse tungida laia- ja hulkadesse ega viljeleta eliitkunsti.

Millega sugugi ei tahaks aga väita, nagu kõnekoor esitaks mingit profaanset, labast ja turundüete-kohast kunstikäitlust. Siin pole koht teoretiseerida kunsti individualismist ja kollektivismist: kumb on eelistatavam? Olgu sellest diskussioonist mindud mööda lühikese väitega, et hea kõnekoor on kollektiivkunst („meie-“, ja mitte „mina-kunst“, nagu tabavalt märgib üks soome kõnekooriteoreetikuid) sõna parimas mõttes, kunst, mis kaheldamatult on nauditav ka suurimale individualistile.

Käesoleva kirjutise ruum ei luba pikka kõnekoori teoreetilist-tehnilist käsitlust. Olgu toodud ainult mõnesõnaline piiritletus.

Soololaulu tunneme kõik, koorilaulu samuti. Deklamatsioon, „ilulugemine“ on meile samuti tuttav. Soololaulu ja koorilaulu suhe vastab peagu täpselt deklamatsiooni ja kõnekoori suhetele. Ettekande tehniline võimaluski on võrreldav: ei ole just mõnus kuulda soololaulu keskpärase ettekandes laiemale publikule, aga hulk keskpäraseid lauljaid koos moodustavad kenakese kvaliteediga laulukoori. Üksikdeklamatsiooni ja kõnekooriga on sama lugu.

Kui oleme hakanud võrdlema kaht ala, laulu ja deklamatsiooni, mingem siis veelgi kauge- male. Kõnekoor on koguni märksa plastilisem vorm ettekandeks kui laulukoor: me võime temaga siduda hulk teisi kunstialasid, mida laulukoori praktikas tavaliselt ei tehta. Kõnekooriga võib ühendada (kas samaaegselt tekstiga või selle keskel) laulu, muusikat, tantsu, võimlemist, heli- ja valguseffekte ja palju muud. Nii tekstis kui illustreerivas osas võivad esineda nais- ja meeskoorid, solistid, duetid jne. Kõik oleneb kõnekoori juhi leidlikkusest ja valitud teksti ilmet, milliseid illustreerimisvõtteid võimaldub tarvitada.

Nagu häid tulemusi taotlemaid laulukoori harjutusi, tuleb ka kõnekoori harjutusi alata reeglipärase hingamisharjutustega, ühiste hääle- ja rõhutamiskatsetega. Pealeselle kõnekoori harjutuste alguses tuleb omistada tähelepanu ka ühistele käigu- ja jooksusammudele, süstemaatilisele rütmilisele liikumisele, — nii vähevajalik kui see alguses ka ei näi.

Kõnekoor põhjeneb kõnekeelel, selle kõla-

tundevärvingul. Meeste, naiste ja laste hääled mõjustavad meid eriviisil — meeste kõrgemad ja madalamad, naiste heledamad ja tumedamad, laste süütult-selged ja puhtad. Iga esineja hääle tuleb arendada kirkaks ja selgeks, iga kõnekooriliige peab püüdma otsida oma hääle kaunimat kõla, kuidas see tekib heas asendis, sügavalt hingates ja pingutamata häälepaelttega. Kriiskamist püütagu vältida, sest tõeliseski elus kriiskamine ei tähista jõurikkust, võidutahet, võidurõõmu või vägivaldharvitamist, vaid vastupidist kõike esitatakse üsna tavalise kõnehäälega, kuid võimsa tundeväljenduse ja veenmisoskusega.

Kõnekoori liikmete arv olgu võimaluste-kohane. Muidugi on mõjuvam massiline kõnekoor, kuid on võimalik isegi kümne inimesega saavutada häid tagajärgi. Häälematerjali valikul on rohkem vabu käsi kui laulukoori man, sest kõnelda võib igaüks. Muidugi on eelistatavamad inimesed, kes üksikultki on võimelised vastavat teksti nauditavalt kandma ette. Kuna kõnekoori ettekanne ei taotle otseselt heliharmoniat, siis pole tarvis katsetada üksikliikmete kõnet viia unissoni, veel vähem aga taotleda häälekõrguses muid muusikalisi akorde. See võib anda ainult koomilisi tulemusi. Peale üksikute erandite iga inimese loomulik kõnelemistooni kõrgus on sobiv kõnekoori jaoks, tähtsam on aga teksti hingestamine ühesarnaselt. Juba mõne kokkuharjutamise tulemusena hääled harmoneeruvad ja ei tundu sugugi võõrastavalt kõnekooriliikmete erinevad hääletoonid. Meeste ja naiste arv olgu enamvähem võrdne, mis vajalik tarvilise harmoonia saavutamiseks.

Nagu juba varem vihjatud, on võimalik siduda kõnekooriga, s. o. teksti deklameeriva osaga pea kõiki kunstialasid. Osavalt lavastatuna see võimaldab saavutada haruldaselt veenvat kunstilist tervikut. Lavadekoratsioon peaks taotlema äärmist lihtsust ja tagasihoidlikkust, nagu kõnekoori liikmete riietuski, mis peale selle peaks olema enamvähem ühtlane, kui tekst ei inspireeri kasutama erilisi illustreerivaid kostüüme. Oivalised vahendid kõnekoori mõju tõstmiseks on valgus- ja helieffektid, nagu instrumentaalmuusikagi eel-, vahe- või saatemänguna. Mõne teksti täiendamiseks sobib suurepäraselt ka laul. — Kõnekoori mõjuvaim, aga ehk ka keerukaimalt

rakendatav illustreerimisvahend on agartumiline liikumine, — nimetagem seda isegi võimlemiseks. Laskem sel puhul kõnelda saksa tuntud kõnekooriteoreetikut A. Johannessoni:

„Kõnekooris me ei räägi ainult mitte tavalises keskustelu toonis, vaid peame püüdma avaldada elamusi, tundeid, püüdma kujutada sündmusi. Seda saavutada tahtes peab paratamatult kõnega siduma miimikat ja liigutusi. Elavat keelt ei või kujutada liigutusteta. Kui tavalisegi kõne juures piiratakse või takistatakse liigutusi, siis see kõne muutub tundekehvaks ja tardunuks. On siis loomulikult selge, et liikumatu kõnekoori mõju on palju vähem kui liigutustega kõnekoori oma, kes püüab mõjustada pääle sõnalise abinõu veel muudega. Kõnekoori mõjustus rajaneb esijoones sugestiivse tunde äratamisel publikus. Kuna kollektiivne kunst lähtub massitudest ja kõnekoori ettekannete õnnestumine sõltub sellest, kas sama tunne, mis leegitseb esinejais, haarab ka vaatajaid, siis saab kõnekoori esinemine täielikult õnnestuda juhul, kui esinejad on innustunud ja elavad esitavale kaasa ka nägemismeelt mõjustavalt.“ (A. Johannesson: „Leitfaden für Sprechchöre“.)

Millised võiksid olla kõnekoori liigutused? Olgu välditud arvamus, et need peaksid kooperima reaalseid liigutusi. Kõnekoor ei ole ju iseenesest mingi tõelisus, sest me ei või kohata tänavail, koosolekuil ega mujal, kus on palju inimesi üheskoos, hulka, kes kooris esitaksid pikkade lausetena oma mõtteid. Kunsti ülesandeks pole ometi esitada alasti tõde, nagu ta meile nähtub igapäeva elus, vaid kunst peab vormima elu, peab sisustama elamustega meie hinge, vältima kõrvalist ja tähistama olulist. Ehkki siis tõelisuses ei ole massi, kes kõneleks ja liiguks üheskoos rütmiliselt, ometi on olemas mass, kes tunneb ühtlaselt ja kes tahab, et seda tunnete ekstrakti esitataks kunstipärasel kujul oma veenete veelkordse kinnitamisenä. Massi hinge, selle elamusi, tundeid ja tahet stiililises vormis kõnekoor on võimeline õige plastiliselt

kujutama. Seega kõnekoori kui kunstiala missiooni pretensioonid on märksa ulatuslikumad, kui tema kaudu pelga kunstinaudingulise elamuse ootamine. Kuid — see viiks meid jälle kunstiteoreetiliste, et mitte öelda kunstipoliitiliste probleemide juure, mis pole käesoleva kirjutuse siht.

Tähtsaim muidugi on teksti valik: see inspireerib kõnekoori juhi leidlikkust süvendamis- ja efektiivõtete alal. Meil ei ole peale erisihiliste ettekandepalade spetsiaalseid kõnekoori tekste, vähemalt pole neid märganud trükituna. Kuid see polegi kuidagi vajalik. Peagu iga luuletus on kohaldatav kõnekoorile ja igaüks neist pakub sadasid erivarjundilisi võimalusi ettekandeks kõnekoorina. Võibolla võimaldub selle ajakirja veergudel edaspidinegi sõnavõtt eeskätt kõnekoori tekstide valiku alal.

Hariduslikud organisatsioonid võiksid katsetada kõnekooride muude alade kõrval. Raskused on siin hoopiski vähemad kui näiteks laulukoori asutamise puhul. Nende ridade kirjutaja pisikesed sellealised kogemused ja tähelepanekud garanteerivad, et isegi algelised kõnekoori katsetused innustavad uskumatul määral ettekandjaid kui ka publikut. Kõnekoor viib meid luuletise tekstile palju lähemale, kui vaikne lugemine või ülikdeklamatsioon. Ja eriti selles mõttes, kus oleks kõnekoori harrastamine veel sobivam, kui näiteks kirjandusliku õpiringi illustratsioonina?

Lõpuks olgu toodud lühike kirjeldus ühest kõnekoori ettekandest möödunud Vaimse Kultuuri Päevade aktusel kuski meie riigi lõunapiiril. Kõnekoori kaheksateistkümnest liikmest ei olnud ükski varem midagi kuulnud kõnekoorist, samuti polnud juhil palju sellealasi kogemusi, kuid kolmenädalase harjutuse tulemusena saabus võrdlemisi nauditav ettekanne.

Kanti ette Gustav Suitsu „Aike“; esitan käesoleva kirjutuse lisana tähendatud luuletuse seade kõnekoori jaoks — näitena sellest, kuidas võiks see luuletus tulla ettekandmisele kõnekooris.

G. Suitsu „ÄIKE“

Kõnekoori ettekandes.

Tugev valgus. Koor seisab tummalt. Vaikne muusika: (Schuberti „Hällilaul“.) Muusika lõppedes —

1. NAINE (rahulikult)

Õrnalt õõtsub tuulekene

KOOR: (tasa)

... tasane.

1. NAINE

... Vaikselt veereb lainekene

KOOR

... rannale.

MEESKOOR: (puhanguliselt)

Tuulehoog,

NAISKOOR (kajana)

... lainevoog

KOOR (õrnalt)

(väga rahulikult, tasa)

... mahedasti kokku sulavad,

... nagu rahulaulu laulavad...

Sama muusika jätkub ja lõpeb pianissimo'ga.

P a u s.

Vaikne, kuid rahutust provotseeriv dissonantsakord klaveril.

KOOR (tusaselt, rõhutult)

Siiski, sumbunud on vaikne õhk,

ja temas tundub raske rõhk —

nagu inimese hinges ahastuse sunnil,

kui see vaevleb raskel elutunnil.

2. NAINE (nukralt, traagiliselt)

... Ja veel sügavamalt nupukese norgu laseb põuapiinal nõrkend lillele.

1. MEES (samuti)

... Metsaelanik, täis tuska, veab saba sorgu,

poeb põõsa varjule.

KOOR (väga kärsitult, pingelise rahutusega)

Kärsitult hobused tammuvad,

rahitult lehmad ammuvad...

Valgus muutub punaseks, pimeneb.

(Madalalt, jubestavalt)

Päike juba veereb silmapiiri taha

õudsel, veretaval helgil...

(Traagiliselt)

Päike, ära jäta oma lapsi maha!

(Süngelt, tumedalt)

Varjud jooksvad taevatelgil.

Täielik pimedus.

2. MEES (hirmunult)

Vaata, määrased mäed need taeva-
piiril

üles kerkivad hirmsal kiirel!

KOOR (samuti)

Varsti nad katavad ehajume,
matavad kuldsete tähtede kume.

(Vaiksemalt, tumedalt)

Õhk on sest sume,

(Pikkamööda)

ja meri tume...

P a u s.

Kaks üksteisele järgnevat magneesiumiplah-
tust.

KOOR (plahvatustega üheaegselt, järsku)

Sihvati, sähvati

(Kiirenevas, rütmilises tempos)

äkitselt vingerdab tuline tuksatus

mustade kogude hämaras lademes,

pilvede sademes.

Siis —

(Pikse kärgatust imiteerides)

naksatus,

praksatus —

(Tagasitõmbudes)

korraga kaikus.

(Uuesti õudsemalt)

Siis mürin ja ürin

(Tasa)

ja jällegi vaikus.

(Painavat ahistustunnet ja hirmu väljendades,
rütmiliselt ja kiirenevas tempos)

Pilved end järgesti nihutavad,

lähemale kibutavad.

Kuule, ju eemalt tõuseb sahin,

kahin.

(Pinevus kasvab)

Tuuled sõuavad,

lained jõuavad —

(Tugevalt rõhutades, pinevuse kulminatsioon)

ja nii turtsub, mürtsub maru lahti,

meri mõlluks saab mahti.

2. MEES Eelmisega võrreldes tagasitõmbu-
nult, kuid küllaldase pingega)

Näe, kuidas uludes vangub ligi
vägev ja vaba ja tujukas tuul,
ees ajab laineid, mis mustad kui pigi,
vuhiseb tulles kui vaenlase kuul.
Mägesid lainetest veeretab üles,
orgusid õonestab voogude süles.
Lainete vahus siis kaldale hüppab
tulisel tuhinal edasi lippab.

KOLM NAIST (pinge tõus)

Näe, juba südikalt salusid sarjab,
sikutab, nõtkutab, armuta harjab!
Vuhinaga,

KOLM MEEST

... tuhinaga

MÕLEMAD KOOS

külasse tikub,
aedasid masendab, viljapuid rikub;
katuseid asendab seinte pealt maha,
teeb veel külas paljugi paha —
tõttab edasi üle väljade, viljade.
Neid tema kaevab,
neid tema vaevab

(Tagasitõmbudes, salapäraselt)

ja tormab siis uhkesti tumedasse, su-
medasse
laande.

KOOR (Fantastilikku paratamatust tajudes,
aukartlikult, kuid võimsalt rõhu-
tades)

Kui hirmus võitlus pääseb vallale,
kui ta tormab põlispuude kallale!
Kuis need metsakangelased naksuvad,
vihas, valus, ahastuses praksuvad.

(Alistudes)

Aga siiski peavad kummarduma,
tormi jõule alistuma...

Väike vahe.

(Pingest vabanenud, uuesti hoogsamalt)

Tormi järgi kange krabin,
rabin ligineb ranna poole kiiresti
jõuab maale peagi —

(Pikkamööda)

raske vihmasedu janus pinda niisutab.

(Õrnemalt)

Aga kuna sooja vihma alla piisutab
korraga —

(Järsk pinge tõus, mis kohe langeb)
raginal, praginal
rahetarad loodust salvavad.

NAISKOOR

... Majades veel inimesed valvavad —
(Pikkamööda rõhutades)

...kes võibki uinuda sel hirmsal tunnil!

1. NAINE (Ahastuses, hirmunult)

Kuule, kuidas akna taga vingub tuul,
kuule, kuidas vihma vastu akent lendab
tormi sunnil!

(Väga traagiliselt)

Aga kuule... Issand Jumal... palub
ehmatades huul —

Halasta! .. Sest väljas sajab rahet...
Meie põllud, viil, valmis rukis
hukka saavad...!

KOOR (Hoogsamalt, alul tumedalt, siis rei-
jeefselt rõhutades)

Aga laginal, plaginal
ikka väljas pole vahet.

Välgujooned mene, mene tekel pilve-
desse kirjutavad,
Ristati, rästati, üksteisest läbi virven-
davad...

Järsult lühike p a u s.

(Madalast toonist sõnasõnalt kõrgendades,
kiireneva tempoga, lause lõpul jõu-
des pinge kulminatsiooni)

Äkki lendab tuline nool alla hoone
pihta...

Viimase sõnaga üheaegselt valguse plahvatus
(magneesium), tugev kärgatus ja sellele järg-
nev võimas mürin, helepunane valgus (ben-
gaal).

MEESKOOR (Masendatult, pikkamööda)
Suits...

NAISKOOR (Samuti)

... Ja lõkked...

KOOR (Suure traagikaga)

Hädakisa...

Ei aidand vihm, ei mingid tõkked.
Oh häda, häda, häda!

Pikem p a u s.

Valgus muutub harilikuks.

KOOR (Hoopis muutunud tooniga, mahedalt,
kergelt)

Kuid hommikul paistab lahkelt päikese pale, kõik linnud laulavad, kõik õhk on värse ja mahe.

2. NAINE (Nukralt)

... Näe, ainult põllumehe nägu ja vaade on hale;

ta põllusaagi sootuks hävitas rahe, ta maja süütas piksenool ja hukas kõik ta vaev ja hool.

NAISKOOR (Traagilise pingega)

Kuule, süüa tahavad lapsed,

MEESKOOR (Tumedalt)

... tal seda pole...

Ta kivi pääle vajub — ka pisaraid pole tal.

KOOR (Pikkamööda, rõhutades)

Kuid suur on südames valu ja ahastus liikaval...

Oh, kuis on ta tulevik kole!

Lühike paus.

Tasane muusika, sama mis alguses, saadab järgnevat osa melodeklamatsiooniliselt.

1. NAINE (Nagu alguses)

Ja õrnalt, nagu õhtul õõtsub tuulekene

KOOR

... tasane.

1. NAINE

... ja vaikselt veereb tormijärgne lainekene

KOOR

... rannale.

MEESKOOR (Puhanguliselt)

Jällegi tuulehoog,

NAISKOOR (Kajana)

... jällegi lainevoog,

KOOR (Õrnalt)

... mahedasti kokku sulavad,

(Väga rahulikult, tasa)

nagu rahu-laulu laulavad...

Saatemuusika jätkub ja lõpeb pianissimo'ga.

Vabaharidustöö kroonika.

Stipendium eestlasele Genfis õppimiseks.

Rootslaste poolt määrati käesoleval aastal esmakordselt stipendium 750 kr. suuruses ühele eestlasele, et tal võimaldada õppida Põhjamaade Rahvaülikoolis, mille asukohake on Genf. (Lähemalt mainitud koolist vaata „Areng“ nr. 2 — 1933 „Skandinaavia Rahvaülikool Genfis“). Mainitud kool töötab tihedas kontaktis Rahvasteliiduga, tema õppejõududeks on Genfis Rahvasteliidu juures töötavad skandinaavlased, ja kooli kursus toimub ajal, mil Genfis on koos kõigi riikide esindajad, et õpilasil oleks võimalik tutvuda ka Rahvasteliidu ja selle Tööstusbüroo tööga ja isiklikult näha maailma tähtsamaid poliitika- ja majandusmehi. Õpilasteks koolis on skandinaavia ajakirjanikuid, õppejõud, haridustegelased, j. t.

Eestlasele määratud stipendiumi otsustas kooli juhatus anda E. Haridusliidu lektor Neeme Ruus'ile, kes oma reisi Genfi algas 7. aprillil, sõites Soome kaudu Lõuna-Rootsi, Hälsingborgi, kuhu kogunevad ka kõik teised õpilased, kes siis koos reisi jätkavad kooli külastuseks, ekskursiooni korras, koos kooli rektoriga. Kogu teekonnal teostatakse majanduslikke, kultuurilisi, sotsiaalseid ja poliitilisi uurimisi. Hälsingborgist jätkatakse reisi läbi Taani, Hamburgi ja Hollandi. Sõidetakse üle Zuidersee tammide ning vaadeldakse, kuidas Hollandis teostatakse mere-

kuivatamist ja milliseid rahvamajanduslikke hüvesid sellest on saadud. Pärast uurimisi vanas ja uues Amsterdamis, lilled ja aedviljaraioonides ja pärast külaskäiku Haagi ning Rotterdami sadamasse sõidetakse Belgiasse. Reis läbi Belgia algab Antwerpenis, jätkub Flandrias peatusega Genfis ning lõpeb mägestiku, rauatööstuse ja söekaevanduse raionis Charleroi's. Siit jätkatakse reisi läbi Prantsusmaa Genfi.

Mahtrasse asutati haridusselts.

Mahtra nimi on üldtuntud Mahtra meeste võitlusest oma õiguse ja tõe pärast möödunud sajandil, missugusest sündmusest Ed. Vilde maalib laiajoonelise pildi. Mahtra tänapäeval aga on jäänud vaikselt tagamaaks laialdaste soode ja metsade vahel. Möödunud aja julgest kuid kurvast sündmusest kõneleb vaid mälestusmärk laostunud Mahtra mõisa varemil. Ka on endisist — Mahtrasõjaaegseist elanikest jäänud siia vaid paar perekonda. Tasasamaie laialipaisatud väiketalu, võserikkude vahel, meenutavad veel kujutlusi tollest ajast, millest jutustab Ed. Vilde: siin Ants Tertsise maja ja seal — võseriku ääres nagu näeks veel Völlamäe Pearn'a hütti.

Kohalikuks rahvavalguse allikaks on Mahtra neljaklassiline algkool, kuhu võetakse õpilasi üle aastate. — Väike maja — ühe klassitoaga ja kahetoalise korteriga koolijuhatajale. Kuid

sama maja täidab ühtlasi ka seltskondlikke ülesandeid; siin noored käivad lauluharjutustel ja siin on hakanud idanema ka mõte oma haridusseltsist, et edaspidi kavakindlamalt hakata viljelema kohalikku vabaharidustööpõldu.

Nimetatud kohal. noorsoo laulukoor koolijuhataja prl. Marland'i juhatusel on saanud aluseks siinse haridusseltsi asutamisel. Nüüd on nimetatud selts registreeritud siseministerruumis.

Pühapäeval, 15. apr. oli Mahtra Haridusseltsi pidulik avamine. Sel puhul korraldati päeval aktus, kus kõneles E. Haridusliidu esitajana Karl Laane — haridusliku organisatsiooni tänapäeva ülesandeist ja tulevikusihtjoontest. Aktusel, kui ka pärastises kontserdis osas esines kohalik laulu- ja kõnekoor prl. Marland'i juhatusel. Seltsi esimene üldkoosolek peetakse lähemal päevil.

Uuel seltsil on võita suuri raskusi, millest suuremaks osutub vajaliste ruumide puudus; kuid neist loodetakse heal tahtel saada üle. Igatahes ei puudu siin väljavaated seemise arendava — õpingilise — töö arendamiseks.

Uusi lastenäidendeid.

Meie lastenäidendite valiku rikastamiseks Eesti Haridusliit korraldas lastenäidendite võistluse, missugusest võitis osa 47 käsikirja. Zürii, läbi vaadanud käsikirjad, otsustas välja andmata jätta I ja II auhinna. III auhind määrati aga järgmisile lastenäidendidele: H. Hütsi „Väike sangar“ (4 vaat.), A. Rahula „Väikeste vandeselts“ (3 vaat.), ja H. Tõnnov „Kaluri poeg“ (4 vaat.). Auhinnatud näidendid ilmusid neil päevil E. Haridusliidu kirjastusel. Peale auhinnatud lastenäidendite kirjastatakse veel T. Braks'i 3-vaatusl. lasten. „Saladuste saar“.

Kevadise koolitöö lõpu eel, mil korraldatakse koolides õpilaspidusid, on nõudmus lastenäidendite järgi elav.

Anija Lugemisringi 20. aastapäev.

4. mail täitub Anija Lugemisringi algusest 20 aastat. Selts on asutatud maailmasõja puhkemise aastal endise kohaliku karskusseltsi asemel, missugune vene võimude poolt suleti, kuna temas valitsevat rahvuslikku meelsust peeti hädaohhtlikuks. Anija Lugemisring on kahe aastakümne jooksul kujunenud kohalikuks elujõulisemaks hariduslikuks seltsiks. Seltsil on üle 1000 kõiteline raamatukogu; tegevusaja jooksul on korraldatud mitmes. kursusi, loenguid; rääkimata pidudest jne. Viimased kaks aastat teotseb seltsi juures õping ja sellealasele seemisele arendavale tööle kavatsetakse edaspidi pöörata veelgi suuremat tähelepanu.

Pühapäeval 29. aprillil s. a. Anija Lugemisring märkis oma juubelit piduliku aktusega Anija 6-kl. algkooli ruumes. Ülevaate Luge-

misringi tegevusest andis seltsi esimees härra Leeman. Tähtsamaks sihiks peale seemise töö süvendamise Lugemisringil on oma rahvama ja ehitamise küsimus koos teiste kohalike seltsidega.

Avakone pidas Eesti Haridusliidu esitajana härra K. Laane, kes kõneles teemal: „Vabaharidustöö tänapäevatahised“. Oeldi tervitust E. Haridusliidu, naabereltside ja teiste poolt. Aktusel laulis Lugemisringi segakoor härra Kännu juhatusel. Peale selle oli kavas deklamatsioon ja muusikaettekanded.

Aktusele järgnes teelaud ligikaudu 100 juubelivõorale.

Õpingid tööhooaja lõpul.

Saabunud kevadega lõpeb õpingide talvine tegevushooaeg.

Õpingide tegevusaasta aruanded tuleb õpingel saata E. Haridusliitu hiljemalt 15. maiks, s. a. Aruanded tuleb juba õpingele kätte saadetud. Ülevaate saamiseks õpingide tegevusest ja saavutisist tegevusaasta jooksul, veel enam aga tegelike raskuste ja kohapealsete soovide tundmaõppimiseks on väga vajaline, et kõik õpingid eranditult oma aruanded näidatud ajaks saadaksid.

Üldiselt võib juba ette oelda, et õpingiline tegevus mõõduval tööhooajal on tublisti elavnenud: on ellu kutsutud 112 uut õpingi; möödunud aasta 100 õpingi asemel, tegutseb nüüd 173 õpingi (mõned läinud aasta õpingid on ka likvideerunud); õpingide laenukogu tarvitamine on elavnenud ja näib, et üldiselt huvi õpingiküsimusele kasvanud.

Paljud õpingid jätkavad oma tegevust ka suvekuudel, korraldades tegel. katseid looduses ja põllul, õpireise jne.

Haridusliidu 50 uut liiget.

E. Haridusliidu juhatus otsustas liidu liikmeks võtta järgmised seltsid:

1. Tallinna Põllumeesteselts, 2. Taikse Rahvaraamatukoguselts, 3. Valguta õpingiühing „Arenge“, 4. Kauksi laulu-mänguselts „Eha“, 5. Lehtse Raamatukoguselts, 6. ÜENÜ Valgejõe osakond, 7. Maanaiste selts „Püüe“, 8. Uuüva haridusselts „Tõus“, 9. Andla laulu- ja mänguselts „Virve“, 10. Varudi Vabat. Tule- tõrjeühing, 11. Uhe Põllumajanduslik Ühing, 12. ÜENÜ Kõpu osakond, 13. Lampa Rahvaraamatukoguselts, 14. Muusikaline selts „Saturmus“, 15. Väinjärve Haridusselts, 16. ÜENÜ Karinu osakond, 17. Tõlliste-Uniküla algkooli vilistlaskogu, 18. Vahastu haridusselts „Koit“, 19. Valga Rahvaulikool, 20. Neeruti lugejate- ringkonna rahvaraamatukoguselts, 21. ÜENÜ Härkla osakond, 22. ÜENÜ Vägeva osakond, 23. Navi Rahvaraamatukoguselts, 24. Kaansoo Rahvaraamatukoguselts, 25. Võlla Laulu-Mänguselts, 26. Ulvi Raamatukoguselts, 27. Leevre üldhariduslik õping, 28. Märjamaa Haridusselts, 29. Nurtu Noorrahva Ühing, 30. Oru valla Haridusselts.

Eesti Haridusliidu teateid.

Kõnevõistlus jääb sel kevadel pidamata.

Teatavasti juba eelmise aasta lõpul E. Haridusliit kuulutas välja õpiringide vahelise kõnevõistluse käesolevaks kevadeks. Võistlus oli ette nähtud kahes järgus: eelvõistlused maakonnalinnades ja lõppvõistlus — Tallinas. Vastava ringkirja peale õpiringele, millega püüti selgitada loodetavat osavõtjate arvu võistlusest, on saabunud jaatavaid vastuseid vaid 11 õpiringilt, kes teatasid, et neilt saaks osavõtjaid 30—35. Kuna võistelda soovivad õpingid asuvad väga laiali üle riigi, (Järvamaalt 3, Saaremaalt 3, Harjumaalt 2, Tartumaalt 1, Virumaalt 1 ja Valgamaalt 1 õpir.) on tugevasti raskendatud võistluse teostamine ettenähtud ulatuses. Arvesse võttes nimetatud asiolu, on otsustatud kõnevõistlus käesoleval kevadel pidamata jätta ja võtta võimalikult järgmise tööaasta tegevuskavva.

Õpiringide töövõistlusest,

missugune teostus 1. veebruarist 1. maini, on ülesandnud õpingid, välja arvatud paar erandit, võtnud järjekindlalt osa, saates ettenähtud korras aruandeid õpikoosolekute kohta. Võistluse lõpparuanded on võistlevalle õpiringele saadetud kätte ja need tuleb täidetult tagastada hiljemalt 15. mailis s. a. Töövõistluse tulemused selguvad loodetavasti mai lõpuks. Auhindadeks on ette nähtud 100 krooni väärtuses head kirjandust. Peale I, II ja III auhinna on ette nähtud ergutusauhinnad teistele paremate tulemustega õpiringele. Auhindade suurus teatatakse koos võistluse tulemustega.

RINGIDE NORMAALKODUKORDI.

Seltsi juures tegutsevate ringide üldkodu-kord.

Seltsi põhikirja § ettenähtud korras asutatud ringid töötavad järgmistel alustel:

1) Ringide ellukutsumise otsustab seltsi peakoosolek või juhatus.

2) Peakoosoleku või juhatuse poolt ellu kutsuda otsustatud ringi kodukorra töötab välja seltsi juhatus koos asutatava ringi tege-lastega.

3) Kuni ringi kodukorra kinnitamiseni võtab vastu ringi liikmeid seltsi juhatus. Ringi kodukorda võib kinnitada, kui sellesse ringisse on võetud vastu vähemalt viis liiget.

4) Ringi kodukorra ja muudatused selles kinnitab see seltsi organ, kes otsustas ringi ellukutsumise.

5) Ringi kodukorra kinnitamisel määrab seltsi juhatus ühe oma liikmeist esindajaks ringi juhatusse, kes võib osa võtta ringi juhatuse koosolekuist sõnaõigusega.

6) Asutatava ringi esimese peakoosoleku kutsub kokku ringi juhatusse määratud seltsi esindaja ja juhatab seda koosolekut kuni koosoleku juhataja valimiseni, mis peab olema selle koosoleku esimeseks päevakorra punktiks.

7) Seltsi juhatuse esindaja ülesandeks on valvata selle järgi, et ring töötaks kooskõlas seltsi sihtidega põhikirja, kodukorra ja eel- arve piirides.

8) Kui seltsi esindaja leiab, et mõni ringi juhatuse otsus ei ole kooskõlas seltsi põhikir- jaga, ringi kodukorraga või ulatub üle ringi tegevuseks lubatud eelarve, siis on ta kohus- tatud juhtima sellele ringi juhatuse tähele- panu.

Jääb ringi juhatus sellele vaatamata oma otsuse juurde, võib seltsi esindaja panna seis- ma selle otsuse, kuni küsimuse kohta võtab seisukoha seltsi juhatus. Viimane peab otsus- tama küsimuse hiljemalt ühe nädala jooksul.

9) Ühineb seltsi juhatus oma esindaja eitava seisukohaga ringi juhatuse otsuse kohta, siis jääb nimetatud otsus teostamata.

10) Kui seltsi juhatus kolm korda järgimöö- da ei ühine oma esindaja ettepanekuga ringi juhatuse otsuse ühistamiseks, siis juhatus määrab uue esindaja ringisse.

11) Kui ringi juhatus teostab oma otsuse, vaatamata seltsi esindaja või seltsi juhatuse eitavale seisukohale, siis on seltsi juhatusel õigus otsuse teostamisega ühenduses olevaid kulusid tagasi nõuda otsuse teostajailt.

12) Ringi tegevust on õigus revideerida seltsi poolt ringi juhatusse määratud esinda- jal ja seltsi revisjonikomisjonil.

13) Ringi eelarve kinnitab seltsi juhatus.

14) Ringi tegevus lõpetatakse ringi kodukor- ras ettenähtud korras ringi peakoosoleku ot- susel või nende seltsi organite otsusel, kes otsustasid asutada ringi. Ajutiselt võib ringi tegevust katkestada kuni ringi likvideerimiseni seltsi juhatus.

15) Ringi likvideerimisel läheb ringi va- randus seltsi omanduseks.

Õpiringide kodukord.

§ 1. Õpiring tegutseb
. juures osakondade üldkodu-
korra alusel.

§ 2. Ringi otstarbeks on oma liikmete eneskasvatuse ja -arendamine ühise õppimise, hariva mõttevahetuse harjutuste, võistluste jne. abil.

§ 3. Ringi kodukorra ja muudatused selles kinnitab

(Peaorg-i nimi)

§ 4. Ring on oma tegevuses vastutav

ees.

(Peaorg-i nimi)

§ 5. Ringi täieõiguslikeks liikmeiks võivad olla

(Peaorganisatsiooni nimi)

täieõiguslikud liikmed, kes avaldanud soovi kaasatõötamiseks õpingis. Toetajaks liikmeiks võib võtta peaorganisatsiooni toetajaid liikmeid ja isikuid väljastpoolt peaorganisatsiooni liikmeskonda.

§ 6. Õpingi juhatusse ja rev. kom. võib valida ainult õpingi liikmeid, kes on ka peaorganisatsiooni täieõiguslikud liikmed. Toetajail liikmeil on õpingi peakoosolekuil ainult sõnaõigus. (Õpikoosolekuil on kõik liikmed üheõiguslikud).

§ 7. Õpingi liikmeid võtab vastu õpingi juhatus. Ei ole õpingi liikmeks astuda soovija rahul õpingi juhatusse otsusega, siis otsustab liikmeks astumise lõpulikult õpingi peakoosolek.

§ 8. Õpingi vastuvõetud liikmete nimekirja õpingi juhatus esitab peaorganisatsioonile teadmiseks kahe nädala jooksul liikmete vastuvõtmisest arvates.

§ 9. Ringi õppetegevust juhatab ringi juhataja, kes on ühtlasi ka ringi juhatuses esimees.

§ 10. Ringi asju ajab ja üldist tegevust korraldab juhatus, kuhu valitakse peale juhataja 2—5 liiget. Igal juhatuseliikmel on oma eriuksanne (esimees, kirjatoimetaja, kassahoidja, raamatute korraldaja jne.)

§ 11. Oma kulude katteks ring võib soetada enesele sissetulekuid liikmemaksudest, annetustest ja riigi, omavalitsus-asutuste ja organisatsioonide poolt antavaist toetustest jne.

§ 12. Õpingi liikmemaksu määrab kindlaks õpingi aastakoosolek.

§ 13. Raha väljamaksmine sünnib kassapidajate poolt õpingi juhataja kinnitatud arvete järgi ringi tegevuseks määratud eelarve piires.

§ 14. Ringi aastakoosolek peetakse sügisel, enne õpihooaja algust. Sel koosolekul:

1.) valitakse ringi juhataja ja juhatusjärgmiseks hooajaks;

2.) valitakse kolm revidenti, kes peavad revideerima järgmise hooaja tegevust ja aastakoosolekule sellest esitama aruande;

3.) määratakse kindlaks õpihooaja algus ja kestvus;

4.) otsustatakse raamatute hankimine järgmiseks hooajaks;

5.) võetakse vastu ringi hooaja tegevuskava ja eelarve;

6.) arutatakse muid ringi tegevusse puutuvaid küsimusi.

§ 15. Peakoosolek peetakse ka kevadel peale õppetöö lõppu, kus esitatakse kinnitamiseks mõõdnud õppehooaja tegevuse ja kulude-tulude aruanne ja arutatakse järgmise hooaja töökava. Muud koosolekud peetakse tarviduse järele.

§ 16. Ringi peakoosolekuil, millest ringi liikmeile tuleb aegsasti teatada, otsustatakse kõik asjad lihthääletamusega, kuid otsuste tegemiseks peavad olema koos vähemalt pooled ringi liikmetest.

§ 17. Õpikoosolekuid peetakse vähemalt kaks korda kuus. Neist tuleb ringi liikmeile alati aegsasti teatada. Igal õpikoosolekul määratakse kindlaks järgmise õpikoosoleku päevakord.

§ 18. Iga ringi liige võtab liikmeks astudes enese peale kohustuse täita korralikult kõik õpitöös esiletulevad ülesanded.

§ 19. Iga liige on kohustatud tema kätte usaldatud ringi varandust, nagu raamatuid jne., hoolega hoidma. Asjade rikkumise või kaotamise korral tuleb tasuda nende hind.

§ 20. Õpingi peakoosolekuist on õpingi liikmed kohustatud osa võtma korralikult. Ei ole mõni liige ilmunud õpikoosolekule kolm korda järgimööda või viiele koosolekule tegevushooaja kestel, siis ringi juhatus kustutab selle liikme õpingiliikmete nimestikust. Eri-lisi vabandavaid põhjusi arvesse võttes võib ringi juhatus jätta koosolekult puudunud liikme nimekirjast kustutamata, protokollides sellekohase otsuse motiveeritult.

§ 21. Pärast õppeaasta lõppu antakse ringi poolt hangitud raamatud hoivale peaorganisatsiooni raamatukokku.

§ 22. Õpingi tegevus lõpetatakse ringi peakoosoleku otsusega vähemalt $\frac{2}{3}$ hääletamusega või peaorganisatsiooni nõudel.

§ 23. Kui õpingi tegevus lõpetatakse, läheb kõik ta omandus üle peaorganisatsioonile.

Toimetaja: J. Rummo (peatoimetaja), A. Sibul, A. Särev, E. Vender (vastutav toimetaja).
Väljaandja Eesti Haridusliit. Toimetuse ja talituse aadress: Tallinna, S. Roosikrantsi 12.

Trükikoda „Estotrükk“, Tallinn S. Karja 8. 1934. a.

Eesti Haridusliidu juhatus kinnitab sellega, et

asjade loterii

lõpploosimine on 27. mail s. a.

ja seda mingil tingimusel edasi ei lükata. Iga piletiga, mis jääb 27. maiks müümata, vähenevad E. Haridusliidu töövõimalused.

Isikuid ja asutusi, kes näevad ette, et nad ei saa tähtpäevaks pileteid ära müüa, palutakse müümata piletid kohe tagasi saata.

Kindlaim tõendus sellest, et piletid on müüdud, on, kui maksate nende hinna E. Haridusliidu posti jooksvale arvele **Nr. 90.**

Liidu juhatus palub tungivalt kõiki, kellele saadetud E. Haridusliidu loteriipiletid, mitte jätta müümata piletite tagasi saatmist viimastele päevadele enne loosimist, sest siis ei saa Liit enam leida teisi võimalusi müügiks ja vähenevad tulud loteriist, mis kogutud teiste müüjate poolt 10-sendiste summadena.

27. mail peetaval lõpploosimisel tuleb loosimisele suuremal hulgal väärtuslikke asju, mille hulgas on:

I Meesterahva käekell.

II Päevapildi aparaat.

III Naisterahva kuldkäekell.

IV 12 hõbelusikat.

V Raamatukogu (50 raamatut).

VI Grammofon.

VII Kahehobuse ader.

VIII Põrandavaip.

IX Meesterahva hõbetaskukell.

X Külmalaua-besteskk (6 asja).

XI Kristallvaas.

XII Väike raamatukogu (25 raamatut).

E. Haridusliidu juhatus.